

γὰρ ἕως ἡ, τοὺς ἀξίους ἐκτελεῖ τὸ γὰρ ἐπὶ τὸν ἴππον ἰπάσει καὶ τοὺς ἀναίσθητους διεκκεῖναι.

Ex quo nimirum intelligimus, quamvis Deus misericordiam erga nos adhibiturus sit, nobis tamen istud prius faciendum esse, ut misericordia dignos nos ipsos præstemus: quamvis enim misericordia sit dignos requirit: non etenim temere quibusvis obtinuit, etiam stupore laborantibus, etc.

HILARIUS *in psalm. cxviii, in Nun.*

Voluntas nostra proprium ex se habere debet ut velit. Deus incipienti incrementum dabit, quia consummationem per se infirmitas nostra non obliet, meritum tamen adipiscendæ consummationis est ex initio voluntatis.

OPTATUS *lib. ii.*

Est enim Christiani hominis quod bonum est velle; et in eo quod bene voluerit currere: sed homini non est datum perficere: ut post spatia quæ debet homo implere, restet aliquid Deo ubi deficiente succurrat: quia ipse solus est perfectio: et perfectus solus Dei filius Christus. Cæteri omnes semiperfecti sumus: quia nostrum est velle, nostrum est currere: Dei perficere. Unde et beatus apostolus Paulus ait: Ne-

A que volentis, neque currentis, sed ad Dei gratiam pertinentis.

HISCONYXUS *lib. iii contra Pelagianos pene initio.*

Solito baptismum præterita donare peccata, non futuram servare justitiam, quæ labore et industria ac diligentia, et semper super omnia Dei clementia custoditur: ut nostrum sit rogare, illius tribuere quod rogatur; nostrum incipere, illius perficere; nostrum offerre quod possumus, illius implere quod non possumus.

AUGUSTINUS *Enchirid. cap. 33.*

Totum Deo dandum est qui hominis voluntatem bonam et præparat adjuvandam, et adjuvat præparatam. Præcedit enim bona voluntas hominis multa Dei dona, sed non omnia: quæ autem non procedit ipsa, in eis est et ipsa.

B *Ex veteri codice Floriacensi in quo varia antiquorum Patrum opuscula (vel fragmenta.*

Valerianus quoque Cameliensis episcopus in libro de Bono Disciplinæ: *Bene, inquit, in omnibus causis timor obtemperat disciplinæ: qui pro hoc ipso quod imminentes periculis causus aut iras iudicium esse novit, potestatem conservandæ salutis obtinuit, et quæ sequuntur in homilia 1, n. 8.*

S. VALERIANI

EPISCOPI GEMELIENSIS

HOMILIÆ XX.

I HOMILIA I.

De bonis disciplinæ.

1. Multi qui sanæ doctrinæ adversantur, justitiam culpant, et disciplinam imperium esse iudicant, ac rationabilem castigationem superbiæ assignant: cum non sit imperium, nisi ubi aliquid iubetur injustum; nec sit superbia, nisi ubi negligitur disciplina. Disciplina inquit magistra est religionis, magistra veræ pietatis, quæ nec ideo increpat ut lædat, nec ideo castigat, ut noceat. Denique mors hominum irata corrigit, inflammata custodit, ita Salomone dicente: *Fili, ne deficias a disciplina Domini, neque fatigeris cum ab eo increparis. Quem enim diligit Dominus, increpat; flagellat autem omnem filium quem recipit* (*Prov. iii, 11*). Nihil profecto est, quod non disciplina aut emendet, aut salvum faciat. Quam si quis sapiens apprehenderit, nec gratiam amicitiarum perdit, nec periculum damnationis incurrit. Nemo disciplinam irrationabilem putet, sub qua videt, universis quæ in cælo et sub cælo sunt verbo operante compositis, omnipotentis Dei stare consilium. In principio enim operis sui Deus nihil prius quam disciplinam fecit. Nam cum assistente Sapientia oculum suspenderet, terram paret et, maria concluderet, et suis locis suis-

C que temporibus cursum solis lunæque globum diserneret, omnia sub disciplina constituit. Quid autem non esset tenebrosum, quid non incompositum, quid non haberetur absurdum, nisi constitutis legibus cuncta starent elementa? Numquid sine disciplina agitur solis cursus? qui quamvis diurni itineris necessitatem infatigatus impleverit, ad officium tamen suum matutinus occurrit, et se in parte cæli quotidie terrarum spatia lustraturus ostendit. Tanta est disciplinæ ratio, ut intra temporum metas lege conscriptas ita indefessi itineris alternis vicibus siderum cursus agitur, ut nec luna defectionis suæ, ac damna eflugiat, nec solem diurni luminis flamma destituat. Numquid sine disciplina est, quod tanti maris fluctus humili terrarum littore continentur, et in suo sinu frequenter incitata ventis altior aggere unda concluditur? Omnia profecto insipientis natura confunderet, nisi mundum disciplinæ ratio gubernaret.

2. Hæc ideo proposuimus dicere, ut discretis obedire evangelicis præceptis et cælestibus obtemperare mandatis. Quid autem rationalem animam et ad Dei imaginem factam expediat, facile potest homo intelligere, cum videt sacratis per voluntatem Dei constitutionibus disciplinæ etiam elementa servire. Audite

* Illud ac importunum videtur.

prophetam dicentem: *Servite Domino in timore, et cunctate si cum tremore. Apprehendite disciplinam, ne quando irascatur Dominus, et pereatis de via justa* (Ps. 11, 11, 12). Bene in omnibus causis timor obtemperat disciplinam: qui pro hoc ipso quod imminentes periculorum casus aut iras iudicium cavere novit, potestatem conservandæ salutis obtinuit. Quid igitur adultero castum? quid fur esset tutum? quid latroni non pervium? quis non expavesceret conæva littorum, secreta silvarum? quid non præsumptie possideret, nisi furor animorum sub metu pœnæ disciplina compesceret? Ac nisi constitutus esset ordo vivendi, numquam profecto finem poneret natura peccandi. Nihil est quod non gula suadeat, si gula disciplina consentiat. Nihil est quod non perdat luxuria, si amore vitiorum a te disciplina discedat. Nihil est quod non habendi ac possidendi cupiditate animus occupet, nisi avaritiæ vitium disciplina condemnet. Omnia sub metu disciplina vitia jacent. Jam non est in quo fides umquam erubescat, si homo futurum Dei iudicium respiciat et causam reddendæ rationis intendat; nec est in quo vindex scelerum flamma deserviat, si intuitu disciplinae aut quæ sunt honesta cogites, aut quæ sunt pudenda castiges. Multi ubi nomen crudelitatis imponunt, ubi pro amore disciplinae crimen admisi sceleris supplicio vindicatur latronis, eum sententia iudicantis justis legibus serviat; et non solum presentibus, sed etiam futuris magnum porrigat.

3. Quis igitur non licite crederet se debere peccare si impudicis et impiis actibus iudex non prescriberet disciplinam? Videamus quid lex loquatur: *Non occides, non adulterabis, non furaberis, non falsum testimonium dices* (Exod. 20, 12, 16).^a Hæc sunt disciplinae legis, quibus etiam districto sententiæ secularis obsequitur; impugnando turpia, rescando criminosæ. Nam adjicit Scriptura: *Judeus non est vindex positus boni & operis, sed mali* (Rom. XIII, 3). Ita ut etiam vicarium pœnæ genus exigat, cum dicit: *Oculum pro oculo, dentem pro dente* (Lev. XXIV, 20). Sed istam antiquæ sententiæ severitatem facile vitare possumus, si flammam futuri iudicii cogitemus. Absolute autem docet Paulus apostolus posse contemni secularis arma iudicii, qui dicit: *Si vis non timere potestatem, quod bonum est fac* (Rom. XIII, 3). Sed hæc non otiose tractanda sunt. Nam cum de his terrenis potestatibus Apostoli doctrina commemorat, sensibus nostris celestis iudicii partes insinuat. Nam cum docet serviendum sæculi legibus, admonet necessario hominem futuris cavere temporibus. *Si vis, inquit, non timere potestatem, quod bonum est fac.* Hoc est dicere. Vis non futurum timere iudicium, *declina a malo, et fac bonum* (Ps. XXXVI, 27). Ergo hæc primam constitutionis formam quæ sæculi legibus caret, cavere debemus et vincere, ut possimus a nobis illud præjudicium futuræ mortis excludere: quia quos ista temporalis non affligit pœna, hos illa in æternum insatiabili tormentorum persequitur dolore. Nemo au-

tem illum homicidii crimen evasisse æstimet, quem excusatum sæcularis iudicii corrupti sententiæ absolverit. Nec ille adulterii facinus prætermissum putet, qui indulgentiæ lege deprehensus evasit. Nemo cum sanam dexteram videt falsitatis reo debita jure supplicia iudicet fuisse concessa. Defunctis corporibus salva sunt crimina, nisi fuerint prius apud Deum lacrymarum intercessione purgata; expectat enim reum suum gehenna debitis armata suppliciis. Ad confusionem magis præsentis vitæ, non ad absolutionem criminis, pertinet auctoritas sententiæ secularis. Illa ergo nobis sunt ante omnia cogitanda supplicia, ubi homo vivit durante pœna, ubi nec tormenta corpori, nec desunt membra tortori. Quæ tamen facile vitare possumus, si habenas disciplinae teneamus, ita dicente Apostolo: *Si vis non timere potestatem, bonum fac, et habebis laudem ex ea* (Rom. XIII, 3).

4. Qui sapiens non ad hæc disciplinae bona animum lætus apponat, ubi potest homo non solum criminis pœnam vitare, sed et gratiam laudationis acquirere? Audite prophetam dicentem: *Apprehendite disciplinam, ne quando irascatur Dominus, et pereatis de via justa* (Ps. 11, 12). In hoc loco ad illos, puto, pertinet ista sententiæ, ad quos nondum disciplina pervenit; qui adhuc in devîs morantur, capti antiquo superstitionis errore. Probantur enim sub lege numquam vixisse, qui admonentur ut apprehendant studium disciplinae. Sequitur in hoc psalmo: *Ne quando irascatur Dominus, et pereatis de via justa.* Igitur si illos; propheta statuit reos, ad quos disciplina numquam pervenit, quid de illis iudicandum putamus, quos disciplina destituit? Inter utrorumque actus auctoritas prophetice lectionis incusat minorem plane culpam non pervenisse ad disciplinam, quam legem disciplinae respuisse. Ecce dicit propheta: *Qui spernit disciplinam, odit animam suam* (Prov. xv, 32). Et vere, ut dixit, ita est. Nam hostis est et inimicus animæ suæ qui spreto disciplinae monitis^b diabolicis occupatur officiis.

5. Dicunt aliquanti disciplinam satis duris legibus constitutam. Loquatur ista satis miseri, quos ad omne facinus ille diabolus auctor mortis invitat, quorum mentes insatiabilis gula possidet, super quos regnat ebrietas, quos turpis luxuria captivos tenet, et a quibus numquam superbia ingrata discedit. Illis autem quibus est studium honestæ fidem servare continentiam, humilitati pietatique servire, dulces disciplinae onus est et leve jugum Domini, quod non gravat nisi aut perditos aut perituros. Erubesco dicere in confusionem humanæ negligentiam, quare apud aliquantos parum proficiat disciplina, cum videamus pastorale magisterium etiam apud muta animalia non perire. Doceant nos ecce servare ordinem disciplinae tam dociles equorum animi, cum in gyrum ducti flexuosis gressibus membra componunt, et sub unius habenæ retinaculo ita laxari se consentiunt, ut et currendi et standi modus sub quadam legum disposi-

^a Lego hæc.

^b Ego in eo sum ut suspicer officiis a Valeriano

scriptum, pro nugis videlicet et obstantibus veritati vanitatibus. BARTHUS in *Advers.* p. 898

tione servetur. Ita quos natura numero dividit, studio disciplinæ conjungit. Videte quam fortia boum corpora plastro subjaceant : quæ in tantum imperio animum parant, ut tumentia naturaliter levi jugo colla supponant. Ita disciplinæ constitutionibus serviunt, etiam quæ in feritate nascuntur. Unde miror aliquoties hominem cui inest sapientia et intellectus prudentiæ, passim præcepta disciplinæ negligere, cum videamus mutum animal vitia cavere, jussis obtemperare, imperio deservire, atque ita ad omnem obedientiam animum aptare, ut cum opus fuerit armatis legionibus occurrat, et hostilibus se telis jusum obiciat. Audite in hoc loco prophetam dicentem : *Cognovit bos possessorem suum, et asinus præsepe domini sui ; Israel autem me non cognovit (Isa. 1, 3).* Vereor dicere, ne nostram negligentiam pulset ista sententia : non autem cognoscit Dominum, qui conditionis suæ non cognoscit officium.

6. Ostendam sane quomodo Dominus possit aut inveniri aut cognosci, si tamen est animus videndi. Si vis videre Dominum, require mendicum, suscipe peregrinum, visita infirmum, curre ad carcerem. Si vis videre Deum, vincula captivitatis absolve, nodos iniquitatis incide. Audi de hoc Dominum dicentem : *Esurivi, et dedistis mihi manducare ; sitivi, et dedistis mihi bibere ; hospes fui, et suscepistis me ; nudus fui, et cooperuistis me ; infirmus fui, et visitastis me ; in carcere eram, et venistis ad me (Matth. xxv, 35, 36).* Moneo itaque ne despicias nudum, ne cæco manum subtrahas, ne involutum pannis contempnas. In hac enim veste primum Dominus cum a magis quæreretur, inventus est. Et quia de disciplina fecimus mentionem sub qua fides Christiana viget, necesse est ut omnia in aures vestras vitæ ornamenta deferantur, ut intelligat unusquisque parum sibi prodesse conversionis famam, nisi in contemptu mundi amaverit disciplinam. Ergo cui studium est Christum colere, prius cordis ^a sic corporis indumenta suscipiat. Omnis igitur vita religionis professæ, integritatis debet famam sentire, ne quem exspectat corona virtutis, pudoris damno feriat. Corporis integritas vitam muniat, integritatem fides incontaminata custodiat, ut manente utriusque partis beneficio, immaculatum hominem faciat regnare cum Christo.

7. Sed in hoc solo constat conversionis nostræ ratio, ut boni simus. Laborandum igitur illi ante omnia est, ut qui bonitatem sequitur, bonus esse judicetur. Nam quamvis homo purum corpus immaculatumque custodiat, laceratam vitam ad Deum portat, cujus actus vultum infamat, licet sciamus conscientiam solam bonis actibus posse sufficere. Sed quanto melius est ut semper de te bene sentiat, qui circa januam tuam vanis suspicionibus frequenter ægrotat ? Insuper est enim naturaliter vulgo, ut de bonis male semper **3** judicet. Sed tu qui curam bonæ famæ colis, studio tuo gratiam integræ opinionis acquire. Vita ergo nostra ita sit lucida, ut sit omnibus nota. Integritas religioni, pudor serviat humilitati. Quem amor tenet

^a Forte, sicut.

A servandæ integritatis, ante omnia falsi ad se famam non admittat erroris. Magnum est quidem et gloriosum et usque ad cælum omnium ore proferendum, numquam malis actibus locum dedisse ; sed multo fortius est numquam falsis suspicionibus laborasse. Quid enim tibi prodest sobrietas, si vitia ebrietatis exerceas ? Quis te non ebrium judicet, si inter effluentes vino calices saltantium gyros imiteris ? Quis te castum putabit, si te viderit meretricum fabulis mixtum scenico sermone compositis, aut loquentem turpia, aut inhonesta resonantem ? Laudo quidem conscientiam castitatis in te, sed odi colloquium meretricis.

B 8. In quo loco fortasse dicat aliquis, Sufficit mihi pura conscientia. Quantum ad innocentiam pertinet, tibi soli sufficit. Sed providendum est ne facilitate tua alter peccet, et alienum peccatum in te redundet, juxta illud quod dicit Scriptura : *Vae illi per quem scandalum venit (Matth. xviii, 7).* Quamvis autem pretioso serico corpus vestias, et niveo vellere membra componas, non sine macula diem transsigis, si camini ardentis ora contigeris. In omni igitur actu tuo vitam tuam disciplina comitetur. Si vis placere Christo, elabora ut professionem tuam fides adjuvet, fama commendet. Præcedat vos patientia humilitatis socia, assistat pudicitia integritatis magistra : fugiat cupiditas, erubescat ebrietas, luxuria actus suos lugeat, superbia confusa discedat. Quicumque igitur est qui festinat Deum agnoscere, sub hoc disciplinæ ordine Christum nostrum poterit invenire. Multa quidem superabant adhuc, dilectissimi, quæ disciplinæ ratio suadebat aperire : quæ interim putavimus differenda, ne otiosis auribus fastidium pareret longa narratio. Sane ne quid in hoc opere subtraxisse videamur, elaborabimus ut ea quæ religiosis actibus competunt, sequenti tempore disseramus.

HOMILIA II.

De arcta et angusta via.

C 4. Multis atque innumeris disciplinæ legibus dilectissimi, sicut audistis evangelistam dicentem, vivendi rationem Christus noster instituit ; diversis modis renascenti populo viam salutis ostendit : nihilque occultum esse voluit, quod animam aut salvaret aut perderet ; ne res tanto pretio comparata diabolicis superstitionibus ignorantie vitio decepta serviret. Sed quod pejus est, parum prodest medicina morituris : et ideo difficilis est via salutis, quia facilior est semper exitus mortis, ita Scriptura dicente : *Quam ampla et spatiosa via est quæ ducit ad mortem, et multi sunt qui intrant per eam ! Quam arcta et angusta via quæ ducit ad vitam, et pauci sunt qui inventiunt eum (Matth. vii, 13, 14) !* Mirantur fortasse aliqui quare evangelista amplam et facilem dicat esse viam mortis, cum iter vitæ toto arctetur accessu. Cui autem unquam difficilis fuit ad inferiora descensus, ubi homo onere suo trahitur, et fascis sui victus mole portatur ? Multa sunt autem quæ viam prosperæ salutis impediunt. In

quo loco illos specialiter mortis injuria persequitur, quibus vanitas et crudelitas dominatur. Concurrunt præterea in præjudicium vitæ dissensiones, æmulationes, lites, rixæ, sacrilegia, adulteria, homicidia, fraterna odia, parricidalia consilia, falsitatibus armata perjuria, quæ non solum ascendentem impediunt, sed etiam in profundum tartari mergunt. Quando ergo fieri potest ut ille homo facile ad superiora perveniat, quem tanta vitia impediunt? *Arcta et angusta via est quæ ducit ad vitam.* Hæc est illa via, dilectissimi, per quam justi pergunt, et sancti immaculatique gradiuntur; per quam illis iter est, qui humilitate, integritate, sanctitate præditi indefessi Christum nostrum prosequuntur.

2. Hujus ergo viæ et eligendus nobis et muniendus accessus est, quia sicut est arduus, ita et pervius: facilem autem se volentibus præstat, si non aut vanitas **B** impediatur, aut fallax hujus mundi ornatus obsistat. Liberum autem et exutum omnibus impedimentis illum esse convenit, qui iter ardui montis aggreditur. Sicut autem videmus injusto fasce vacillare vestigia; ita multis lapsibus subjacet anima, si fuerit iniquis actibus occupata. Unde exonerandum corpus est sæcularibus desideriis impeditum, ne per ardua et excelsa tendentibus, aut periculum mortis incumbat, aut desperatio laboris accrescat. Quis igitur sapiens animal suum impeditum sarcina per angustum iter dirigat, cujus unum latus excelsi montis moles premat, aliud rupes præceps astituit? ubi si temeritas prævaluerit, aut revertendum est, aut evadendum. Similis est et hominis illius causa qui viam religionis ingressus est. Opus est ergo ut semper resacet quæcumque aut inhonesta videantur aut turpia, qui animam suam ad cœlestem gloriam desiderat pervenire. Non sine causa autem dicit Dominus: *Relinque bona tua, et sequere me (Matth. xix. 21).* Bona ista, dilectissimi, mala nostra sunt, terrenis actibus enutrita: quibus dum aliquanti nimium attente serviunt, cœlestia perdiderunt.

3. Si vultis itaque ut vobis pateat cœlestis janua, removenda sunt omnia, et poenitentia deputanda sunt quæcumque in excidium vitæ negligenter et inconvenienter usitata sunt. Difficile autem est ut ad ea quæ præparavit Dominus credentibus in se, tibi pervenire sit aditus, nisi onustum vitis pectus exoneres, atque omnes injustitiæ culpas religiose disciplinae auctoritate compescas. Superflue autem te putas ardui itinera **D** et viæ asperæ semitas tenere, si animæ impediaris errore. Ponite vobis denique, si videtur, ante oculos duos ad superiora tendentes; quorum unus gravi pondere onustus pergat, alter levi tantum baculo nixus incedat; et videbitis quis facilius ad superiora perveniat. Respiciete prius ad illum qui gravatur onere; et videbitis hominis illius pendentia retrorsum festinare vestigia, atque ita flexo genu incedere, ut putetur redire. Modo descendenti, modo cadenti similis, ita in diversam partem penduli itineris toto cor-

* Scribe demersa. BARTH.

b Videtur abundare vox virtutum. Contra senten-

apore per singula momenta jactatur, ut ipsa necessitas ambulandi pene plus desperationis habeat quam laboris. Convertite modo oculos vestros ad illum, cuius cervicibus nihil ponderis imminet; et videtis quam liber incedit, quam facile illi est per ardua exutis ire plantis, et in locis scrupulis pendulis hæere vestigiis. Nunc levi cursu procerus attollitur, nunc per^a diversa tota animi alacritate portatur; ut ostendat difficultatem locorum liberis non impedire corporibus nec laboriosa esse cuiquam itinera, quamvis sunt ardua, si exoneretur mens injustis ponderibus occupata. Similis est, dilectissimi, ratio sive his quos iniqui actus onerant, **A** sive illis quos veteri exutos culpa poenitentia lacrymæ commendant. Debet itaque quæ sunt onerosa deponere, qui vult ad iudicium securus venire: et terrena contemnere, cui est animus cœlestia possidere.

4. Sane, dilectissimi, quo facilius illius ardui itineris exsuperemus angustias, sincere mentis adhibenda sunt studia: et removendum si quid litium aut infelix sermo servit, aut in opprobrium domus alienæ injuriæ forte veneni lingua commovit. Estimari autem non potest quantum impediatur viam vitæ vitia indisciplinatæ lingue: quæ dum nimium loquendo organum sui oris exercet, odia adversum se etiam de otiosis sermonibus excitavit. Nam dicit Dominus etiam de otiosis sermonibus rationem esse reddendam (Matth. xii, 36). Videte ergo quid illi futurum sit quem causa culpæ principalis impugnat, cum non sit sine periculo animæ ad iudicium etiam levia quæcumque portare. *Arcta et angusta est via, quæ ducit ad vitam.* Quicumque ergo est sapiens, primo loco jactet a se impedimenta mundi, et munit iter suum studio disciplinae; removeat intercedente poenitentia quæcumque per negligentiam videntur imposita; nec se cum portandum putet quidquid gloriæ sæcularis imposuit: quia licet sint perse gravia, sunt tamen itineris difficultate graviora. Forte aliquantis in hoc sæculo nimium delicatis angusti et ardui itineris necessitas desperationem parit. Et vere habet hoc ratio, ut aspera quæque et difficilia rudis animus expavescat. Sed quid facimus, quod nulla deliciosis militibus virtutum patet janua? Quis autem fructus laboris esset, si per plana discurreres? aut quando te ad locum paratum venisse gauderes, si sine injuria corporis pervenires? Quis umquam otiosus tropæa composuit? aut quis circumstantibus undique hostium legionibus ad victoriam dormitando pervenit? **B** Parum laudis habet virtutum corona, quæ ex labore non descendit. Potest quidem habere palmam, sed non habet gloriam. Quando fuit ut agricola horrea sua otiosus impleret? aut quis umquam legitimo tempore agri sui fructum recepit, nisi prius multiplicato rudem terram sulco confecerit? Hæc est autem magnorum ratio virtutum, ut quanto plus homo laborat, tanto plus mercedis acquirat.

5. Videamus tamen, qualis ista via mortis sit tiam auctoris est, virtutes agnoscere in aliquo sine labore. BARTH.

quam evangelista dicit amplam et spatiosam, et fluctibus plenam : quæ quamvis referat sit mortibus, numquam tamen desinit suscipere criminosos. Est enim hujus naturæ, ut cito ad se perituros invitet : facilem autem se illis præbet, quos disciplina destituit. In comparatione autem plani et angusti itineris, nihil viatori periculosius spatiosis itineribus : quia sine disciplina curritur, ubi equorum habentæ laxantur : atque ita fit ut multos porta mortis recipiat ; quia ubi liberius pergatur, facilius pervenitur. Audite Dominum dicentem : *Tolle crucem tuam, et sequere me (Matth. xvi, 24)*. Facilem profecto homo illius ardui itineris non expavescit accessum. Quare autem illum labor conturbet, cui alter manum porrigit ? Quisque igitur per ardua alterius latere regitur, necessitatem ceptæ rei diviso itinere labore hostatur. Et ideo potest fieri ut ad promissa regni præmia non dubie perveniat, qui ad superiora Domino comitante festinat. Sed deponendum est prius, dilectissimi, sicut superius diximus, quidquid humanis corporibus infelix sæculi error imposuit : ne forte nos peccatorum mole objecta ad illam remunerationis tempora aut non patiamur pervenire ; aut si pervenerimus, celestis regni portas non permittat intrare.

6. Sed dicis, Non possumus pervenire : certis experimentis agitur ; videmus enim frequenter multos in salutato patre familias janua teste discedere ; quos tamen nequitia, aut malitia, aut perfidia, aut luxuria, aut superbia facit exosos. Contempletur unusquisque vestrum diabolice præsumptionis offensam ; et intelliget quantum superbia gravet hominem ad superiora tendentem ; vel in quo statu sit positus, cui elationis spiritus dominatur. Audite de hoc Dominum dicentem : *Humilibus Deus dat gratiam, superbis resistit (Jac. iv, 6)*. Sed nec minus impeditur necessitas hujus itineris vitio cupiditatis : quæ dum vult nimiam pecuniam mole gaudere, divitem in regnum celorum non permittit intrare, ita Domino dicente : *Amen dico vobis, quia difficile est divitem intrare in regnum celorum (Matth. xix, 23)*. Hinc ebrietas, luxurie malis consoia, non parum humanis corporibus oneris indicit : quæ dum impudicis actibus servit, infelicem hominem a consortio regni celestis excludit. Obsidet etiam angusti itineris secretum crudelitas cum impletate conjuncta : quæ dum cruentis legibus mortis instituit, celestis gloriæ claudit viam, ita Apostolo dicente : *Non fures, non avari, non ebriosi, non maledici, non rapaces regnum Dei possidebunt (I Cor. vi, 10)*. Ad hæc ergo quæ diximus, pugnandum nobis est studio disciplinæ, ut perveniamus ad locum vitæ. Adhibenda magis est itineri nostro pietas, misericordia, humilitas, integritas, castitas, sobrietas, pax, fides, charitas. Non autem prius ad locum promissæ hereditatis pervenies, nisi sub hoc vitæ studio onustum prius vitæ corpus exueris.

^a Attentius inspicite quæ sunt illæ leges mortis, et quæ harum institutio. Omnino assentieris nobis. *Martini* legendum. Ut in avaros, libidinosos et ebriosos

HOMILIA III.

Item de arcta et angusta via.

1. Omnis homo cui est cura Deum videre et celestia regna contingere, facile potest intelligere, angustæ et ardui itineris necessitates ad vitæ compendium pertinere, et apem obtinendæ gloriæ in labore consistere. Nihil est enim quod non labor exauperet ; si tamen in alteram partem, ut aseclet, animus non declinet. Constat autem illi omnes difficultates occurrere, qui illius spatiosæ viæ delectatur errore. Audite evangelistam dicentem : *Quam ampla via est quæ ducit ad mortem, et multi sunt qui intrant per eam ! Quam arcta et angusta via est quæ ducit ad vitam, et pauci sunt qui inveniunt eam (Matth. vii, 13, 14) !* Non dubito quod aliquantis in ordine celestis militiæ constitutis desperationem faciat, quod celestis militiæ ardui itineris arctatur accessus. Et vere, dilectissimi, non solum arduum, sed etiam difficile et plus quam laboriosum est ad eadē tendentibus. Sed in vitæ desidiosis, et occupatis negligentibus, sine dubio etiam per plana necessitas laboris accrescit. Quamvis autem sint aspera et difficilia quæcumque sunt in excelsis posita, non dubie fit ut in apertum campum veniant, si itinerantibus nihil desperationis occurrat. Omne igitur opus, dilectissimi, in quo studium humane conversationis invigilat, voluntarium requirit officium. Nam inestimabile est quantum difficultatis accrescat, si hominem voluntas in maxima rerum necessitate decipiat. Numquam ille bene iter ardui montis agreditur, cui desperatio dominatur. Quando autem potest fieri ut corpus assuescat labori, nisi voluntas obtemperet laboranti ? Respice et vide quæ cito ad terram resilit, qui equum trepidus ascendit : vel quantis laborat angustiis, qui invitus altum mare navigaturus ingreditur.

2. Religio Christiani nominis in qua vocati sumus, liberi arbitrii suscepit officium, ad quam si quis invitus venerit, oneri onus addit, et ex utraque antiqua lege corporibus, desperatæ vitæ pondus imponit. Inde est quod multos porta mortis recipit, quia perituris semper vitæ difficultas occurrit. Necessarium itaque ut qui ad libertatis viam pervenit, si quid in se est infidelitatis, resciet, et celeste testimonium studio voluntariæ servitutis accumularet : ne homo tantis Deo beneficiis obnoxius, in parvis officiis inveniatur ingratus. A negligentibus et imperitis servitium Deo debitum forte judicetur onerosum, ex hoc quod nullum tempus vacationis excipiat. Omnes hominem Deus, non solum ad libertatem vocavit, sed etiam in summa rerum dignitate constituit. Ipse autem sibi servitium indidit, qui invitus servit. Nam si voluntati servitium accomodes, non te famulum Dei invenies esse, sed filium. Nam ita dicit propheta voce Domini : *Ego ero vobis in patrem, et vos eritis*

invectus est hactenus, ita jam sub titulo crudelitatis ad militares viros venit. BARTH.

^b An institit ?

michi in filios et filias, dicit Dominus omnipotens A
(Jerem xxxi, 9; II Cor. vi, 18).

3. Conditionis nostræ, dilectissimi, talis est servitus, ut laudemus semper Dominum nostrum in operibus suis, et extollamus eum in claritate majestatis suæ voce continua. Quid autem præter hoc humanum indiget invisibilis, incomprehensibilis, inestimabilis gloriæ potestas? aut in quo corporale requirat officium, cui chorus obsequitur angelorum? Illa est servitus intolerabilis, quam indicit tyrannice, hoc est diabolicæ, dominationis superbis, impis captivitatis injuria: ad officium vere, non ad servitium pertinet voluntarie superiori personæ exhibere famulatum. Audite prophetam dicentem: *Voluntarie sacrificabo tibi, Domine* (Ps. lxxv, 8). Discite quantum distet inter addictam et voluntariam servitutum. Numquam potest fieri ut sine offensa diem transigat, quem negligentia addictæ servitutis accusat. Qui ex voto Domino suo parat, acquirit gratiam invitus, accumulavit injuriam, ita propheta dicente: *Maledictus homo, qui facit opera Domini negligenter* (Jerem. xlviii, 10). Si consideret unusquisque vestrum gratiam adhibere libertatis, quam Christus noster fidelibus populis per regenerationem vitalis lavaeri et Spiritus sancti effusionem concessit, intelligit non otiose Domino serviendum; cui quamvis quodlibet quotidie honoris aut muneris exhibeamus, nunquam tamen persolvimus quod debemus. Quando autem est ut ille persolvat debitum, quem constat vitæ poenæ munere comparatum, nisi forte pro amore redemptoris se simili sententia aut mortis aut damnationis excipiat? Sed dum ista fortissimis quibusque proveniunt, nos vel quod solam possumus, Christo nostro quotidie gratiarum hostias immolemus; ut si alios commendant virtutum merita, nobis saltem locum gratiæ faciant voluntariæ servitutis officia.

4. Exoneremus ante omnia corda nostra impia contagione, ut fructus possimus nutrire justitiæ: debet enim ex integro terrenis actibus abrenunciare, qui vult celestibus mandatis satisfacere. Nam sicut homo nunquam invitus bene servit, ita nec occupatus bene commendata custodit. *Voluntarie sacrificabo tibi.* Non sine causa propheta hæc se Domino voce commendat. Solebat necessario multos dubio corde servire; et aliud ore promittere, aliud pectorum secreto disponere. *Voluntarie sacrificabo tibi.* D
Quamvis parva, ex voto offerentia magna sunt munera; consumunt vero auctorem suum beneficia quæ constiterint exteriora: si denique semper plangit quod erogavit, qui convivium invitus instituit. *Voluntarie sacrificabo tibi:* hoc est voluntario sacrificio. Ut auctori tuo oris manuscula quotidie lætus exhibeas, ejus sacrificium laudis verborum suavitate componas; atque ad officium operis deputati devotus

occurras. Audite prophetam dicentem: *Voluntarie oris mei fas beneplacita, Domine* (Ps. cxviii, 108).

5. Cum ergo convenimus ad ecclesiam, dilectissimi, ante omnia secreta pectoris nostri fides veritatis auxilio munita possideat: * ut enim purum et immaculatum Deus diligit, non falsitate obsessum, non perjuriis occupatum, non fictum, non dubium; levitatis enim perfectæ hæc sunt indicia, aut sanctitatis amor, aut studia disciplinæ, hoc est immaculatam hostiam sacrificiis exhibere, tota Domino fideliter mente servisse. Servitii autem nostri hæc est ratio, ut beneficia Christi nostri semper recolas, et in quo religiosæ fidei labore profeceris, auctori tue libertatis assignes. Inter omnia custodias præcepta justitiæ, uni Deo servias, Trinitatis tamen honore servato. Unam fidem, unum baptismum credas, Patris, Filii, b vel spiritus sancti unam claritatis confitearis essentiam; nec divisa voluntate cuiquam aut procedere aut regnare personam; sed Patrem et Filium et Spiritum sanctum unius potestatis, unius credas esse virtutis. Ita igitur fit ut illud arduum et angustum iter in æternum victurus exsuperes; atque ea quæ justis laboribus in celesti parte promissa sunt, non dubie consequaris, si per hos disciplinæ gradus excurras, et vitæ tue tempora sub hæc vivendi lege disponas.

HOMILIA IV.

De promissis et non redditis.

1. Si homo obnoxius beneficiis, dilectissimi, promissioni suæ satisfaceret, et studio devotionis implendæ fidem placitis exhiberet; neminem unquam repetitio debiti ingrata confunderet: nec esset cuiquam imputandi locus, si mox promissi muneris votum sequeretur effectus. Sed inde est quod interdum amicitiarum fides læsa suspirat, quia necesse est aliquoties homini aut redhibitionis in re pare moram, aut debitoris exprobare perfidiam. Inimicitias enim c dixisse est promissa deægasse: quia ad litem pertinet, si quid aut hic invitus reddit, aut ille per moras exacerbatus exigit. Audistis prophetam dicentem: *Sic psallam nomini tuo, Deus, in sæculum sæculi, ut reddam vota mea de die in diem* (Ps. lxx, 9). Infinitum est dilectissimi, quid beneficia gratiæ capiant, si ante diem creditorem suum debitor solutione præveniat. Quicumque autem commodatam pecuniam ultro reddiderit, sibi reponit. Non difficile enim homo cum opus fuerit quodlibet impetrat, si feneratori suo celeri satisfactione respondeat. Ille vero quem perfidia arguit, semper creditoris sui januam clausam invenit; et quamvis frequenter, pulset ac supplicet, tristis et vacuus eum increpatione recedit. Si ergo homo homini mentiende adversum se odia excitat; quando magis si Deo fallat, et celestis majestatis D
Dominum lubrica promissione decipiat?

2. Ideo hæc proposuimus, dilectissimi, quia se-

paulo post.

* Forte, indicisse.

* Mallem equidem unum, aut unum enim: alioqui textus abruptus videtur.

b Displacet istud est. Rescribendum videtur et, ut

lent aliquanti imminentibus periculis ita animorum vota componere, ut accedente tempore obliviscantur se aliquid Domino promississe. Hic hostiam corporis sui offert: ille penitentiae lacrymas repromittit: alius in amore ecclesiarum, alius in honore sanctorum voti reus exstitit. Sed ista tam facile est promittere quam negare, circa quos tam diu durat spes devotionis implendae quam diu dolor sentitur in capite. Ita paulatim consuescit promissa denegare, postquam mortem ceperit non timere. Et miramur quare aliquoties Dominus undantibus lacrymis tam tarde respondeat, nec exaudiat supplicantium voces justis doloribus servientes! Miramur quare non sollicito agricolae laetior se solito cultura componat, quare non secundo cespite multiplex spica parturiat, quare non pingues oleae exhibeant pretiosa commercia, quare non plenis torcularibus sudet copiosa vindemia! Nemo hic terrae imputet, nemo intemperiem aeris accuset: manus arida nihil colligit; aut si collegerit, mox amittit. Infructuosi agricolae semper vacua et otiosa sunt horrea. Nam et inde descendit quod aliquoties non invenit medicina quos sanat. Difficile est ut medicus manum fideliter accommodet, quem frequenter languentis promissio vana destituit.

3. Ecce hic filii sui infirmitate suspirat, et sanctorum januas die noctuque precibus inquietat. Haec mariti, ille uxoris suae valetudine afflicti, secretum pectoris sui pulsant, et flebili oratione auxilium caelestis miserationis implorat, se suumque munus Deo offerens. Sed ista succedentibus votis videmus aliquoties universa subito animum excedere, ut aestimes miseros oblivionis magis bibisse poculum, non salutis. Ita non semper fallacibus votis profutura respondent. Quando autem est ut beneficium inveniat, qui debitum non reportat? Non potest fieri ne aliquando suae perfidiae poenas luat, qui inani-bus verbis patientiam iudicis frequenter illuserit. Inde est quod otiosis Dei auribus hominum preces evanescent, nec habet effectum intercessio lacrymarum, quia difficile est ut exaudiantur, qui Deo suo frequenter vana promissione blandiuntur.

4. Beati apud quos manet fides placiti, et nullum studium mentiendi. Melius est profecto non promittere quam promissa fraudare: ubi quamvis homo inhumanitatis notetur culpa, nulla tamen subdole circumventionis gravatur injuria. Recurrite denique ad Actus Apostolorum, et invenietis ad damnum animae pertinere promissis fidem frangere. Legimus igitur Ananiam et Sapphiram uxorem suam vendito patrimonio suo partem dispensandae pecuniae ad apostolos detulisse, partem domi reconditam reservasse; quibus ait sanctus Petrus: *Implevit, Anania, iniquitas cor vestrum mentiri Spiritui sancto, cum esset fundus in vestra potestate; non hominibus mentiti estis, sed Deo (Act. v, 3, 4)*. Ita dum operantur fraudem, mercati sunt mortem; et dum cupiditati serviunt, aeterna munera perdiderunt. Ecce dicit propheta: *Vota mea Domino reddam, in atris domus Domini (Ps. cxv, 18)*. Obligatus legitima debiti est sine dubio

A pactione, qui convincitur Domino aliquid promississe: qui autem redditurum se loquitur, necessario debitum confitetur. Tam diu enim juris tui est patrimonium tuum, quam diu chirographi fide alteri non fuerit obligatum. In omni itaque placito, sive quod amicitia obtulerit, sive quod voluntas ascripserit, non lentanda redhibitio. Nam omnis oblatus muneris gratia perit, ubi causa repetitionis incumbit. Ita nihil votis suis praestitit, cui necesse est invito reddere quod promisit. Nam legimus in Salomone: *Si voveris votum Domino tuo, ne moram feceris reddere illud: quærens enim quæret illud Dominus tuus a te, et erunt in peccatum quæ egrediuntur per labia tua, nisi reddideris illud (Deut. xxiii, 21)*.

B Ergo, dilectissimi, moneo ut quicumque se Domino votum promississe novit, statim reddat. Certe qui solvendo non sufficit, non promittat. Non hic, ut aliquanti putant, inhumanitatis vitia exaggeramus; sed de fide dicimus, quam videmus apud aliquantos periclitari pestilentia vanitatis. Nam multi sunt, quod pejus est, qui subtracto libertatis suae pretio, non integram pecuniam, hoc est, semiplenam religionis fidem ad Dominum detulerunt. Audite prophetam dicentem: *Vovete et reddite Deo vestro munera (Ps. lxxv, 12)*. Vovete, his dat consilium conversionis. Reddite, ab istis debitum promissae repetit sanctitatis. Parum autem ille habet de religione, quem studere vides saeculo, et plus praesenti vitae favere quam aeternae gloriae. Tunc probas nihil de Domino tua oblatione fraudasse, si justitiae partes colas, integritatem diligas, sanctitatem quam promisisti exhibeas. Debet autem expavescere Ananiae vel uxoris ejus exitum, qui intelligit Domino fuisse mentitum. *Vovete et reddite Deo vestro munera*. In hoc loco causam munificentiae non impertune prosequitur, quia testimoniis competentibus admonemur. Siquidem infructuosis hominibus acquiescamus, ut ista vox affectam indicet postulantis Numquid a te Deus aliquid requirit, quia illi desit? quid autem non habet, qui totum possidet? Numquid quia in tribulationibus tuis promittis aurum, aut in doloribus polliceris argentum, Dei usibus necessarium est? aut ideo aliquis pretiosos lapides aut vestes offert, quia his Deus indiget? Ob hoc a te tuum munus quaeritur, ut ipse fulgeas tuo auro, ipse tuo niteas argento, ipse tuis gemmis orneris, ipse tuo serico vestiarius. Tuis donis tuam vult Dominus animam componi, quam videt aut superbiae, aut nequitiae, aut avaritiae, aut luxuriae vitio depravatam. *Vovete et reddite Domino Deo vestro munera*.

D 6. Sed dicis forte, Non indiget Deus nostra munera. Non quidem munera indiget: sed fructum requirit, quem propter redemptionem animae tuae misericordiae deputavit. Nam praeter illam hostiam corporis tui quam incorruptam et inviolatam altaribus convenit exhibere, nec non vocis officia quae nostro debemus artificij, hoc est apud Dominum acceptabile sacrificium, ut bonitati et misericordiae studeas, ut justitiae partes foveas, et fide intemerata jugiter

Domino placere contendas; ut nudum non invitus vestias, ut inopem nun invitus pascas, ut captivos voluntarie redimas, ut in vinculo constitutum memor læ redemptionis absolvas. Ad hæc forte respondeas, Quid pauperi faciam, quid filio derelinquo? Audi Dominum dicentem: *Qui plus amaverit filium aut filiam, quam me, non est me dignus* (Matth. x, 37). Videtis ergo nihil præferendum Deo, nec plus filium cogitandum esse quam Deum. Dicis, Quid filio derelinquo? Si cum unum filium habeas, alium tibi desperanti uxoris partus exhibeat, nonne utrumque tibi uno successionis **7** gradu pietas paterna commendat, et ut supervenienti locum facias, etiam testamenti jura rescindis? Ita hæreditatem cui solet unus inhæreditare, frequenter videmus inter multos numero accrescente sufficere. Qui ergo habet unicum filium, cogitet Christum sibi natum; atque inter duos aut tres vel plures ita opes suas dividat, ne Christus noster exhæredatus abscedat. Quod si tantum gaudes numero filiorum, moneo ut admissio ad consortium hæreditatis redemptore tuo, ita patrimonii tui divisionem temperes, quasi aut unum minus natum tibi judices, aut unum plus accrevisse gratuleris. Fac ergo locum Christo tuo inter filios ^a sibi dilectos. Quare autem illos non una patrimonii in terra diviso maneat, quos in cælo eadem portio promissæ hæreditatis exspectat? Quicumque autem indigentibus et miseris quæ sunt vitæ necessaria subtraxerit, primogenito et quidem meliori inter omnes filios portionem subditam denegavit. Audite in hoc loco Scripturam dicentem: *Qui pauperi miseretur, Deo fenerat* (Prov. xix, 17).

7. Multi sunt qui miserorum necessitatem ita illudendam putant, ut in dies promittendo decipiant; et hoc ad illa vota pertinet, quæ superius diximus oblivione consumi. Quid juvat differri miserum, si abundantia suppetit facultatum? Ubi vides hominem statim posse benefacere, et eleemosynam procrastinata humanitate differre, solam ibi voluntatem intelligis defuisse. Audite ad hunc locum Psalmistam dicentem: *Sic psallam nomini tuo, Deus, in sæculum sæculi, ut reddam vota mea de die in diem* (Ps. lx, 9). Numquid dixit de anno in annum? Sed dixit de die in diem. Omni ergo die operandum nobis est, dilectissimi; debitum autem Deo et promissum munus non est tempore prolongandum. Nihil futuro iudicio debet, quia quotidie vota persolverit: nec est unde rationem in posterum præstet, qui de die in diem Domino honorum operum fructus justo labore ditatus obtulerit. Ecce dicit: *Quæcumque feceritis uni ex minimis istis, mihi fecistis* (Matth. xxv, 40). Sive ergo bonum, sive malum quis lecerit, ad Domini majestatem noverit pertinere; utriusque enim partis retributio hominem exspectat. Unde studendum nobis est misericordiæ et eleemosynis: ne cum venerit Dominus cæli et terræ, inter cæteros animæ errores pauperum nobis nuditates opponat, et oculis nostris infelicitates ingerat miserorum. Nemo ergo

^a Forte, tibi.

A descipiat nudum, nemo conturbel aspero oremendicum. Hæc est inter omnia placita Deo hostia, hic ordo salutarium sacrificiorum, ut miseris in necessitate subvenias: et ne in infidelitatis notam incidas, compos voti fidem tuæ promissionis absolvas.

HOMILIA V.

De oris insolentia.

1. Non otiosum est, dilectissimi, quod inter omnia vitia quæ vitam humanæ conditionis impugnant, specialiter linguæ insolentiam propheta castigat. Sciebat necessario amari oris studio aliquoties venena componi, et nimia facilitate labiorum frequenter odia comparari. Et vere, dilectissimi, ita est. Nam inquieta naturaliter lingua non parvum mortalibus affert vitæ detrimentum, ut cum bene composita, dissipat, aut diu pacata conturbat. Quando autem est ut se rixa moveat, si se lingua compescat? aut quis ibi locus est inimicitiarum, ubi cessant venena verborum? Nam hoc habet semper lingua malitiosa commercium, ut lites serat, odia moveat, mortes acquirat, ita in hoc loco Salomone dicente: *Lingua multos conturbavit pacem habentes; civitates destruxit, et domos effodit* (Eccli. xxviii, 16, 17). Falluntur profecto, qui putant nihil esse ferro fortius, nihil veneno violentius: quamvis autem ista in perficiendis mortibus habeant peculiare naturæ beneficium, cedunt tamen in contentione verborum. Nihil enim est tam noxium aut malitiosum, quod non viribus suis minus sit, si se incitata semel lingua commoverit. Multa sunt quidem humani corporis vitia, et satis gravia; sed parum possunt consilijs virtutibusque suis, nisi sceleribus armentur alienis: sicut est crudelitas, quæ impietati servit, et portas inferi cruenta mortis lege custodit. Quid autem falsitas posset, si cupiditas otiosa dormiret? nam et ipse mortis exitus minor esset, si aut ferrum deficeret aut venena cessarent.

2. Singulare autem malum est lingua, in qua tantum malitiæ robur exsultat, ut in perficiendo opere suo alterius auxilium non requirat. Cohibenda ergo nobis est, sicut propheta admonet: ne forte cum proruperit, aut excitata lædat, aut incitata percussat. Solet enim non impune recedere, cum se in verborum procacitate jactaverit. Nam commota flammæ evomit; et cum alium nocere querit, totum intrinsecus maleconsciū pectus incendit. Audite prophetam dicentem: *De multiloquio non effugies peccatum* (Prov. x, 19). Facilius, si necesse est, quilibet potest ferre armatas ferro acies, et instructas rebus bellicis legiones; quis autem sustineat labiorum tela infixæ pectoribus? Facilius sine dubio recipiunt sanitatem corpora ferro lacerata: aut quare aliquis tantum gladio occisorum morti crudelitatis pondus imponat, cum aliquoties minora ibi sint pericula, ubi major est cruoris invidia? Difficilius autem semper sanatur quidquid extrinsecus collisionis includitur. Non difficile est profecto medico ulcera quamvis tumentia in

oculis posita herbarum beneficio castigata mollire. Habet et vis veneni remedium suum; quod haustum quamvis in ultima viscerum sede dominetur, salutaris tamen poculi unda perquiritur; in tantum ut miretur aliquoties artifex scelerum, superveniente medicina nihil oris sui incantationem valuisse; linguae vero insanabilis plaga est, quae quamvis leviter percutiat, alta tamen semper movet pectoris dolore suspiria. Sciebat sine dubio propheta quantum malum esset linguae, cum clamaret: *Pone, Domine, custodiam ori meo et ostium circumstantiae labiis meis, ut non declinet cor meum in verba mala* (Ps. cxl, 3, 4.) Si quis ergo est sapiens, ponat custodiam ori suo, et det labia vinculo taciturnitatis.

3. Sed nec unius tantum partis studia procaecis linguae pulsant invidia. Agendum quidem est huic, ne aliquid injuriosum proferat; sed nec minus illi providendum, ut insanientis hominis dicta rationabili verborum responsione supplantat. Magnum autem studium est servandae pacis, si amaritudinem alienae linguae blando prosequaris alloquio, cito autem iniquorum labia amicus sermo confundit. Sed, quod pejus est, facilius invenies qui aut male semper dicere, aut libenter mala velit audire. Nihil est saevius, nihil violentius amaris asperisque sermonibus; quorum vulnera tanto difficilius curantur, quando facilius proferuntur. Ferri spicula per caelum volantis facile scuti objectione contemnis; S verborum vero jactus nec revocari potest, nec prohiberi, multo enim velocius sagittis sunt, quae autem ibi propugnacula subveniant, aut quae munitione tam parata succurrat, ubi emissum telum pene ante percutit quam procedit? Enumerari non potest quantis sit lingua jaculis accincta verborum, quibus satis promptum est etiam quae sunt animae secretiora percutere. Quamcumque autem aures injuriam suscipiunt, illico ad cordis secreta transmittunt: ubi si semel introierit, sine mortis exitu non recedit. Res autem quae nullis medicinae beneficiis indagata excluditur, in perpetuum dolores operatur. Unde castigandus est linguae sonus, ne de facilitate verborum faciat venenum.

4. Si respiciamus, dilectissimi, ad omnes qui corporibus dominantur dolores, nihil invenies quod non possit aut ferro sanari, aut blanda medicaminis confectione molliri. Latere autem neminem potest quam graves sint luporum morsus, quam periculosum serpentium virus: sed his facile obsisti potest aut herbarum succo, aut arte medicorum. Verborum vero intolerabile vulnus est: difficile autem sanare potest aliud doloris causam, quae semel pectori infixam sedem animae latenter invaserit. Audite prophetam dicentem: *Mors et vita in manibus linguae* (Prov. xviii, 21). Vere, dilectissime, si ad interiora respicias, et tumorem exasperati cordis diligenter inquiras, invenies verborum vulnera mortis operari. Quid mihi autem aliquis in comparatione malitiosae linguae artificium veneficii increpet, et noxias poculorum compositiones accuset? Excessit illa res omne genus veneni, quae non potest nisi morte compesci. Omnis

A quidem malitia ex corde descendit; sed haec ipsa, quamvis sit noxia, facile potest tolerari, si res iniquo nutrita consilio non provocetur in filium; sed sui tacita doleat, aut inanis voluntate sedibus conquiescat. Tam diu enim sanari potest iniquarum valetudo cogitationum, quam diu id quod corde concipitur, ore tacito continetur. Verum ubi semel lingua rotata proruperit, frustra medicum quaerit; sine remedio est enim culpa verborum; qui celeri non potest quidquid lacrymarum inserta per aures propagavit injuria. Audite Dominum dicentem: *Facito ori tuo ostia et seras, et verbis tuis facito stateram* (Ecclesi. xxvii, 28),

5. Ad haec forte respondeas, Quis possit in tantum oris sui labia continere, ut tacitus diem transeat? Non haec sententia honestae linguae vinculum taciturnitatis indicit. Vult plane loqui hominem; sed honesta proferentem, ac pacificam cogitantem. Multam autem verbis honoris accrescit, si dulcisonos organi cantus nulla mentis amaritudo confundat. Haec ideo proposuimus, dilectissimi, quia invenimus multos aliquoties uno atque eodem sermone dulcibus verbis venena miscere; et fietis pacis blanditiis litium pegasus introire. Quid istis infelicitas, quid periculositas esse potest, qui fallacis linguae studio vitae insidiantur alienae? Quare isti non respiciunt ad illum propheticum psalmum, qui dicit: *Disperdat Dominus labia dolosa* (Ps. xi, 4)? Videtis sub quali maledictione vivit, qui aliud in corde serit, aliud in lingua disponit? Bene profecto noverat Dominus caeli ac terrae, aliquoties malos sanctorum studia ficta humilitate decipere; qui ore evangelico dicit: *Veniunt ad vos in vestimentis ovium ab intus autem sunt lupi rapaces* (Matth. vii, 17). Inextricabile profecto malum est, dolosa consilia miscere blanditiis. Nolo suspectas munerum suavitates. Nuis autem libenter habeat acidos lactes, et tristici herbarum sapore conditos? Difficile igitur potest fieri ut ille cuiquam placere possit, qui simul dulcem et salsam aquam profert. Quando autem est ut gustus non offendat, si favo melis quamcumque amaritudo se misceat? Cor ipsum hominis, quamvis sit vivum et sapiens, integra prudentia caret, quod amaritudo felis infecerit. Omnia itaque subdole mentis compescenda sunt vitia: ne dum ceperint aliqua extrinsecus amara conficere, etiam ea quae sunt in ore nostro dulcia incipient displicere.

D 6. Audite prophetam dicentem, *Pone, Domine, custodiam ori meo*. Haec est utilis custodia oris nostri ut non facile declinet cor nostrum in verba, quamcumque ad expugnanda pacis studia aut turpis sermo profert, aut vitis actus personae confragit. Inter confusos autem linguae sonos neminem pœnituit tacuisse. Nam vidamus frequenter etiam verborum facta in crimen venire, et nimia facilitate verborum amicitias odia succedere. Quando autem potest fieri ut homo aut magniloquus, aut maliloquus non habeatur ingratus? Quod tamen vitium si requiras, superabundat in aliquantis feminis: quae sicut non dubitant quae sunt turpia dicere, ita nec ea quae sunt pudenda confundant.

tur audire. Sed nec nos ista dicimus, ut aliquis A semper vocem suam presso ore contineat, et linguæ sonum obductis labiis perpetua taciturnitas includat. Ut nimum malos loqui ingratum est, ita inutile est bonos semper tacere. Cum opus ergo fuerit, proferamus verba Justitiæ: sitos nostrum conditum.

7. Sed dicis forte, Non potest non aliquando respondere provocatus. Tacendum est plane, cum improbus sermo labia quæta sollicitat; et loquendum, cum os amicum pacis studia commendat. Ita et loqui et tacere perfectio est. Est autem utriusque partis causa verborum tenuisse mensuram. Magnum est tacere, magnum est loqui; sed sapientis est utrumque moderari. Nam aliquoties nimia taciturnitas stultitiæ ascribitur, sicut et verborum nimietas ad furorem refertur. De qua re si nostri sententiam requiras arbitrii, jam malo aliquis tacendo stultus, quam nimum loquendo judicetur insanus. Loquamur ergo, sed cum timore et tremore, cogitantes de omnibus verbis rationem esse reddendam (Matth. xii, 36): ita ut nihil de corde nostro iniquum exeat, nihil de ore blasphemum procedat, nihil resideat in cogitatione quod lædat. Nam præter illa quibus auditus offenditur, quorundam interiorem conscientiam propheta castigat: *labia dolosa in ore et corde locuti sunt mala* (Ps. xi, 3). Inter illas ergo insolentis linguæ culpas, cogitationes. Nam quidquid in corde loqueris, Domino confiteris: quia Deus scrutator est cordis. Videte ergo si possit fieri ut illi occultum aut excusatum possit esse quod clamas, quem non potest latere quod cogitas. Omni itaque studio, dilectissimi, æquali vinculo ora nostra moderentur. Nihil ingratum lingua proferat, nihil injuriosum improbus sermo confingat, nihil subdolum, nihil dolosum in corde nostro sit, nihil asperum, nihil otiosum. Nam Dominus dixit etiam de verbis otiosis rationem esse reddendam (Matth. xii, 36). Quamvis autem aliquis vitam fide muniat, scientia regat, castitate et sobrietate componat; nihil est quod in homine placeat, si in toto corpore sola lingua displiceat.

9 HOMILIA VI.

De otiosis verbis.

1. Quotiescumque, dilectissimi, pro studio necessitatis nobis creditæ causam tractavimus disciplinæ, dum graviora persequi voluimus, aliquanta negleximus: quæ licet aliquantis videantur facilia, si diligenter requiras, multis criminibus invenluntur obnoxia. Quibus nunc porrigenda manus est, et elaborandum studio medicinæ, ut unaquæque res culpas suæ infirmitatis agnoscat. Carrite ergo per singula, si videtur, quæ aut pœnæ serviunt, aut lætitiæ blandiuntur; et invenietis non solum in sævis draconibus regnare noxium virus, sed etiam in exiguis apum venena latere corporibus. Frequenter diximus, dilectissimi, ebrietatem et cupiditatem quosdam fontes esse vitiorum, ex quibus quidam torrentes præcipitati peccatorum nascuntur, qui secum maximam partem humani generis in profundum trahunt: cum hinc ebrietas gula gurgitem fovet, inde cupiditas furorem

improbæ pervasionis accendit. Hæc enim mater est superbæ, illa luxuriæ; quarum una falsitatis, altera deformitatis est socia: quibus studii est homicidia exercere, adulteria fabricare, amicitiarum fundamenta destruere; cum quodam commercio fœditatis furtivo amor mercedem suggerit cupiditas, occasionem præstat ebrietas.

2. Sed hæc, dilectissime, sicut aliquoties diximus, parvo poteris labore cohibere, si illa prius quæ peccandi fomitem præstant, volueris resecare: nec plane difficile tibi erit compescere quæ sequuntur, si ea quæ sunt in capite vitia castigata damnentur. Cito enim universa corporis junctura deficiet, si non sit qui ventri improbo pabulum subministret. Unde ante omnia ebrietatis sive cupiditatis castigando sunt vitia, quæ sibi inter cætera vindicant principatum; ut illa quæ his obsequuntur, suo periclitentur officio. Facile est enim quamvis profundè gurgitis undam siccare, si ortus aquæ possit excludi. Multa quidem, dilectissimi, adhuc de his quæ recolimus, memoriæ suggeruntur: sed quia aliquoties in earumdem castigatione satisfacimus disciplinæ, putamus pro commemoratione rerum hodie dicta posse sufficere. Unde ex his quæ præsentì materiæ videntur inserta, interim temperamus, donec illarum partium crimina quæ aliquantis facilia videntur, exponamus.

3. Audistis, dilectissimi, evangelistam dicentem de otiosis verbis Domino rationem reddendam (Ibid.). Si respiciatis, dilectissimi, ad hæc quæ proposuimus, et illa quæ in castigatione indisciplinatæ linguæ aliquoties diximus; intelligitis hanc sententiam ad oris insolentiam pertinere: cujus dicta quamvis otiosa dicantur, non tamen otiose tractanda sunt. Nemo autem credat levem esse culpam, quam tanto opere cælestis sententiæ districtio impugnat. Hinc denique exsequitur quidquid fama mentitur: otiosa sunt enim semper infructuosa colloquia ficti rumoris exposita. Qui autem putandus est otiosus esse sermo, nisi ignarus rationis et nuntius falsitatis; cui id studii est, aut ridenda constringere, aut de incertis quasi certis sentire? Est autem hoc genus hominum, quod dum fabulas pascit, nescit cavere mendacium. Audiant isti Dominum dicentem: *Os quod mentitur, occidit animam* (Sap. i, 11). Otiosa verba sunt figurata convicia, stulta fatigatione composita, dulcibus ut aliqui putant, sed multis accincta plagis ac mortiferis insuper armata suppliciiis. Nam quamvis lætitiæ excitent, odia tamen frequenter incidunt. Multa sunt, dilectissimi, his similia, quæ forte non sint prætermittenda, licet inter omnia verborum vitia videantur extrema. Si, verbi gratia, hominem fuscæ coloris appellas argenteum, otiosum verbum injuriam facis; quia si verum dixeris, accusasti; si falsum detuleris, irrisisti. Cum hominem proceræ staturæ et antiquæ infantem vocas, nonne injuriam facis, si veritate suppressa puerili studio mentiaris? Ad contumeliam enim pertinet, si verbis tuis humano corpori aut aliquid addas aut detrahas.

4. Sed dicis forte, satis lævia esse ista, et facile portanda. Verum est. Nam talia sunt ista genera vo-

cabulorum, ac si alienis crinibus leves plumas inseras; vel si per totum verticem juventutis primæ honore fulgentem, liquentes cineres aut pulverulenti aliquid candoris asperseris: non quidem caput oneras, sed deformas. Similiter et detracta per jocos coma, quamvis nihil operetur doloris, multum tamen exhibet fœditatis. Cavendum est ergo, dilectissimi, ne scenico sermone alter alterum lædat, et theatri- bus verbi verecundiam fratri læsæ æstimationis incutiat. Solet igitur nimia oris facetia excitare motus animorum, et sermo lætitiæ accinctus reciprocum parare convicium. Sic denique ecintilla quamvis parva flammam evomit, et ex nihilo exorta magna frequenter movet incendia. Otiosus sermo satis otioso nutritur auctore. Unde quia theatralium verborum fecimus mentionem, forte pro studio disciplinæ nec illa debeam reticere, quæ otiosis verbis curiosas aures capiunt, atque alti pectoris secreta concutiant, dum plagi modulantibus blandiuntur. Hæc sunt illa vitia, quæ superius commemoravimus quadam mellis suavitate componi: hoc illud opus, quo diximus admixta dulcedine tristes vulnerum dolores institui.

5. In hoc loco forte aliquis pro amore disciplinæ interrogandum putet quæ sint istæ otiosæ voces, quæ injuriam excitent et periculum audientibus parent. Bene requiris, ne per ignorantiam periclitetur auditus. Invenimus igitur frequenter, ita impudicitiam muniri, atque ex hoc fomenta adulteriis ministrari: cum hic agili plectro tinnientis citharæ sonos expedit, ille docili digito laborantis organi blandimenta componit. Isti sunt laquei, quibus famulantibus inter cætera vulnera diabolus hominum mortes operatur. Nam quotiescumque dulci voce mulcetur auditus, ad turpe facinus invitatur aspectus. Nemo insidiosis cantibus credat, nec ad illa libidinose vocis incitamenta respiciat: quæ cum oblectant, sæviunt; cum blandiuntur, occidunt. Sic frequenter videmus blandis stibilibus aves decipi, et hebetes feras in laqueum mortis dulcedine vocis impelli. Similis est, dilectissimi, causa mortalium quos dulcisoni cantus cura sollicitat. In hoc autem proficiunt varietates vocum, et producta sine syllabis verba, ut homo aut capiat aut capiatur. Explicari non potest, dilectissimi, quam periculosos laqueos exhibeant mimicæ studia voluptatis. Nam si aliquis posset humani pectoris secreta perquirere, inveniret ad singulos sonos fistulæ corda infelicium suspirare. Intelligite ergo quid inter viros ac mulieres nimium familiaris ac secretus sermo facit, **IO** quid juncta vicinia, quid jocis mixta colloquia, quid gula deliciis invitata, quid auri famæ ad omne facinus prostitutionis exposita; si alienum furorem etiam mutæ vocis blandimenta decipiant.

6. Refugiendis est ergo error iste vocis sonus, qui humanis pectoribus dulcedine sua amaritudinem fecit, et persuasionem quædam melliflui cantus frequenter mortifera ægris venena commiscuit. In quo loco primum obturandæ aures sunt, oppositæ scutum fidei, quo facilius omnis lenocinantis vocis excluda-

lur auditus. Adhibenda etiam disciplina, quæ oculorum desideria repellat, et tabescentis cordis incitamenta compescat. Nam ita docet evangelista dicens: *Si te scandalizat oculus, erue eum (Matth. v, 29)*. Nemo, dilectissimi, in hoc credat hujus sententiæ stare rationem, quasi Dominus humanum corpus deformare velit, quod ad similitudinem suam plasnavit et ad speciem suæ dignationis instituit: hoc est oculos eruere, quæ sunt in homine turpia reseccare, et viles actus emendatione compescere, castigatis illecebris truncare luxuriam, et bono conscientiam manus improbæ cupiditatis abscindere. Ille autem manus suas incidit, qui in se infidelitatis tela confregerit, et justo judicio infidelitatis calamos amputarit. Ad salutem igitur animæ pertinet, si debilitentur vilia iniquis actibus enutrita, et radicitus vellatur impiorum aspectus oculorum: quibus cito mortis stimulus acquiescit, si hæc quæ superius dixi, integra et illæsa permiseris dominari. Sed quo facilius ista operemur, audiendus est Christus, qui dicit: *Relinque omnia bona tua, et sequere me (Matth. xix, 21)*.

7. Scio quidem, dilectissimi, quod laboriose suscipiunt ista, qui sæculi actibus occupantur: quibus dulcis est istius vitæ usus. Sed si diligenter requiras, vanitate plenus, et quodammodo tenui umbra vestitus, ad tempus mundus obsequitur, et hæc quam videtis fallax divitiarum pompa blanditur. Bene ista noverat sanctus David, qui dicit: *Averte, Domine, oculos meos, ne videant vanitatem (Ps. cxvii, 37)*. Quæ est ista vanitas, nisi cultus divitiarum et sæcularium studia voluptatum? Confirmat hoc in Salomone qui dicit: *Vanitas vanitatum, et omnia vanitas (Eccle. i, 2)*. Nemo ergo, dilectissimi, in hujus mundi vanitate confidat, quam videt infirmis stare vestigiis; cujus cultus temporalis atque inanis est, et ornatus fumo ventoque similis. Talis est autem decor vultus ejus, ac si speciem illius vitis aspicias, quæ solstitiani flore composito, promissæ fructum nescit exhibere vindemise; quæ dum nimium parturit, maculam perpetuæ sterilitatis incurrit.

8. Longe alium nobis, dilectissimi, æternæ vitæ tempus promittit ornatum, si tamen homo peccatis pauper incedat. Ille autem ad Christum dives vadit, qui misericordiæ fructus congregat, et stultæ studia, cupiditatis impugnat. Ille ad cælos opulentissimus pergunt, qui a se pompam temporariæ vanitatis excludit. Ille secum magnas opes ad paradysum portat, qui onustum vitæ pectus studio religionis exonerat. Ille postremo omnem penuriam mendicitatis evasit, qui quotidie in corde suo Christi nostri mandata serit, et pervigili fide horrea pectoris sui seminibus divinæ institutionis impleverit. Ita ut ante omnia illius otiosi sermonis compescas libertatem, quæ si inter illa religiose vitæ studia mixta consederit, non dubie in examinatione futuri judicii præjudicat sanctitati. Cito autem quæ sunt in homine optima revilescent, nisi inter cætera quæ emendationem requirunt, studiose ea quæ superius commemoravimus linguæ vitia reseccentur.

HOMILIA VII.

De misericordia.

1. Si respiciamus, dilectissimi, omnes justitiæ gradus per quos opus religionis instruitur, non invenies cui non apud Dominum gratiosa servitus locum comparet dignitatis. Sed hæc ipsa, fides quæ in nobis operatur, quamvis humano labore proficiant, ad Dominum referenda sunt, per quem et in quo, si qua sunt bene gesta, consistunt, et in posterum quibusque profutura servantur. Unde nemo sapiens Dei beneficia suis virtutibus æstimet applicanda, ne audiat illam Apostoli sententiam dicentis: *Quid habes quod non accepisti? aut si accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis* (I Cor. iv, 7)? Scimus quidem, dilectissimi, quod juxta Evangeliorum fidem quæ beatitudinis promissa commemorat, homini justitia in cœlestibus locum fecit: id est promissionem paradisi et terram re-
missionis gratia mansuetudinis et humilitatis obtinuit; cordis puritas Christum videre meruit; misericordia consimilem mercedem retributionis accepit; pacis jucunditas multis inter filios Dei locum paravit; pœna sanctorum victoriæ coronam et cœlestis regni gloriam ex virtutis meritis acquisivit. Sed hæc omnia una atque eadem Patris et Filii et Spiritus sancti in nobis virtus operatur, quæ perfectionem justis laboribus præstat, ac bonæ voluntati quæcumque sunt optima subministrat. Unum est sane et pernitium, quod ex illa misericordiæ sede descendit, in quo sibi quotidie juste possit mortalis homo gloriari: hoc est, refectio pauperum et redemptio captivorum; si tamen ipsam non aut jactantia dissipet, aut tristitia ingrata conturbet.

2. Auditis ecce evangelistam dicentem: *Venite, benedicti Patris mei, possidete mecum regnum cœlorum promissum vobis a constitutione mundi. Esurivi, et dedistis mihi manducare; stivi, et dedistis mihi bibere; nudus eram, et vestistis me* (Matth. xxv, 34-36). Videtis ergo quod si gloriari cuiquam oportet, non nisi in hoc opere convenit gloriari, in quo pasci ac vestiri se Dominus præcipit: et in dies famem suam portiuacula panis fracti postulat saturari. Si vultis ergo ut non sit inanis gloriatio, primo loco abundantibus eleemosynis summi regis redimamus amicitias: et ut nobis pateat cœleste regnum, omnes misericordiæ studium convertamus ad Dominum. In cujus amore non otiose aut negligenter pauperum tractandæ sunt lacrymæ: ne ille qui totum orbem solet pascere, ad nostram confusionem inter mendicos videatur esurire. Contemplare denique singulorum necessitates, et nostri erga miseros sollicitudinem Salvatoris: et intelliges ibi esse Christum nostrum, ubi abundantiam videris lacrymarum. Nec enim longe tibi quærendus est Dominus, si non sis avarus. Expectat nos ecce foris, cum illa suorum turba famulorum. Non enim tibi errandum est oculo, ut dubites circa quem potissimum opus miserandæ erogationis impendas. Ipsum scias esse Christum nostrum, quem videris nudum, quem aspexeris cæcum, quem effenderis claudicantem, quem pannis involutum, quem videris

A sordida veste contactum. In hac denique veste, cum a magis quæreretur, inventus est; cum in præsepi positus jaceret, sub hoc habitu apertis thesauris munera oblata suscepit. Ad hæc respondet illa evangelica sententia, quæ dicit: *Thesaurizate vobis thesauros in cœlo, ubi neque tinea corrumpit, neque fures effodiunt* (Matth. vi, 20). ¶ Hi sunt illi thesauri qui cœlestibus meritis deputantur, quos nulla res adversa contaminat; hoc est, facultatum per miseros dispensata substantia.

3. Audi itaque primo in hoc loco consilium meum, quicumque divitiarum abundantia gloriaris. Si times tineam, commenda; si furem metuis, in superiore parte commenda. Ecce habes idoneum custodem, qui opes tuas servet tibi, in æternum et in sæculum sæculi profuturas. Addit ad hæc: *Nolite vobis thesaurizare thesauros in terra* (Ibid., 19). Non ab re est, dilectissimi, quod admonet Dominus, ne quis thesaurum suum terræ commendet. Frequenter enim videmus congesta terræ vitio periclitari; et opes nimium defossas quadam limi tabe consumi. Unde utilius judico esse commodare quam abscondere, et fenore magis credere quam terræ deputare. Stultitiæ autem genus est, clausum tenere quod potest multiplici labore proficere, et ad usum æternæ vitæ fructum exhibere justitiæ. Moneo ergo ne quis in terra abscondat thesaurum suum, hoc est, ne quis terrenis actibus cœlestis animæ dignitatem deputandam putet. Illius autem thesauros tinea comedit, qui vanitati servit, et vitam suam in hujus mundi pompa constituit. Tinea igitur, dilectissimi, vermis est invidiæ et avaritiæ, qui secreta cordis solus possidet, solus quæ sunt in additis congesta consumit. Furem vero diabolum credite: qui ut bonis operibus insidiatur, objecta sæculi pompa blanditur; et ut hominem a consortio regni cœlestis excludat, aurum manibus ingerit, argentum oculis opponit, gemmas collo inserit. Ita superbiam nutrit, et desideria carnis stimulo cupiditatis accendit; quæ sicut Scriptura dicit, mergunt hominem in interitum (I Tim. vi, 19). Non dubie autem ille pœnis exonerat profundum, qui thesauros suos præmittit ad cælum. Audite quid Dominus offerat: *Venite, benedicti Patres mei, possidete mecum regnum promissum vobis a constitutione mundi. Esurivi, et dedistis mihi manducare; stivi, et dedistis mihi bibere; nudus eram, et vestistis me* (Matth. xxv, 34-36). Quis dubitet post hanc vocem, de hoc sæculo cum tota patrimonii sui pompa migrare? Stultitiæ profecto vanitas est, vitium in electione meritorum, plus mundum eligere, quam cœleste regnum, magis sæculo placere, quam Christo. Si quis itaque vult locum invenire in cœlesti sede non desinat indigentibus necessaria ministrare.

4. Sed forte dicat aliquis, Tenuis sunt facultates meæ, non patiuntur tantas erogationis expensas. Si tibi aliquis domum præclaram hujus temporariæ possessionis offerret, nonne pretio collato undique nummos aggereres; et si forte sacculi tui pondus non sufficeret, rem tibi necessariam mutuata pecunia

comparares, donec ampliata novo cespite possessione gauderes? Ecce possessio tibi regni cœlestis offertur, et quidem parva pretii mercede taxata, quæ possit etiam ab illo facile emi, qui non solet de paupertate causari. Videamus tamen quid sit quod a te nomine pretii postulatur, cibus potus et vestitus. Ad hæc non invenio cui erogatio non quotidiana suppetat. Si requiras, forte horreis tuis annonæ species exuberat, et novas vini cellulas antiqui gustus fama commendat. Qui tibi prodest servare ista, si nescias lucrativis studere commerciis? Sed dicis, Pauper sum. Numquid sub hac voce illis excusare te poteris, quibus pretia specierum pro temporum sterilitate deponis? Sine causa exiguitatem tuæ facultatis accusas: potes habere quod vendas, non potes habere quod dones? Non sine causa dictum est: *Frangere esurienti panem tuum* (*Isa. LVIII, 7*). Ad inhumanos puto pertinere istam sententiam, quorum panes reconditos et incontaminatos solet caries exesa consumere. Frange ergo esurienti panem tuum, ne pereat, et te a consortio regni cœlestis excludat. Addit ad hæc, *Et domesticos seminis tui ne despexeris* (*Ibid.*). Qui sunt domestici nostri? Necessario omnes qui nobis sunt nascendi lege conjuncti. Quid est quod in faciendis elemosynis non est cujusquam excipienda persona, nec habendum electionis iudicium? Quia res quæ necessitati servit, erogationis ordinem non requirit. Quid autem tibi est opus quærere utrum Christianus an Judæus, utrum hæreticus an gentilis, utrum Romanus an barbarus, utrum liber an servus sit ille qui postulat? Ubi incumbit necessitas, non opus est ut personam discutias: ne cum indignos misericordia segregas, Dei Filium pariter amittas. Unde autem scire possumus in qua parte terrarum habitat Christus? Ubique credendus est esse, qui totum noscitur possidere.

5. Sequitur superiora: *Tunc erumpet temporanaem lumen tuum, et vestimenta tua ante orientur, et præcibit te justitia, et claritas Dei circumdabit te. Tunc clamabis ad Dominum, et Dominus exaudiet te. Adhuc te loquente dicet, Ecce adsum* (*Ibid.*, 8, 9). Et hoc propter fracti panis particulam. Quam plus putas acquires, si majora præstaveris? Audite evangelistam dicentem: *Beati misericordes, quoniam ipsi miserabitur Deus* (*Matth. v, 7*). Multi quidem gradus sunt misericordiæ; sed requirendum est qui potissimum existant. Principatus misericordiæ est quidem lapsa manum porrigere, erranti viam salutis ostendere, infirmos visitare, in tribulatione positos solatiis inhærere; sed illa est præcipue expectanda, esurientem pascere, nudum vestire, captivum redimere, ad tempus nobis habenti necessaria commodare. Invenimus aliquoties præterea multa genera misericordiæ, quibus se vulgo studia humana commendant: quæ cum nullum exhibeant misericordiæ fructum, misericordiæ famen mentiuntur affectum. De his enim dicit Jacobus in Epistola sua: *Si frater aut soror nudi sint, et indigeant victu quotidiano, dicat aliquis vestrum: Ite in pace, calefacimini et saturamini, non dederitis eis quæ*

necessaria sunt corpori, nihil vobis proderit (*Jac. II, 15, 16*). Quis non oderit tale genus misericordiæ, ubi oris elegantia infirmo pietas otiosa blanditur, et infructuosæ cœlo lacrymæ porriguntur? Quid juvat alienum flere naufragium, si negligas corpus expositum; aut prodest animum excruciare dolore alieni vulneris, si deneges poculum sanitatis? Non pascunt esurientem blanda colloquia, ne vestiunt alienam nuditatem infructuosa consilia. Quid juvat fomentis mollibus palpare mendicum, si non reficias fame moriturum? Quod istud genus est misericordiæ, ut hominem velis vivere, et nolis in necessitate servare? Crudelis est profecto pietas, quæ scilicet dolere miseris, et nescit subvenire perituris.

6. Quid amplius quæritis, dilectissimi, pro erogatione fracti panis? etiamsi non fuisset vobis cœlestis regni portio repromissa, sufficere peccatoribus deberet illa sententia, quæ mortalibus spem futuræ salutis et lætitiæ perpetuæ detulit securitatis. Nam si respiciatis ad vestri **1** **2** laboris fructus et cœlestis indulgentiam pietatis, multo plus recipitis quam datis. Ecce pro pastu pauperis in Evangeliiis cœlorum vobis regnum promittitur; pro erogatione fracti panis, et hospitii receptaculo, vel nudati corporis vestimento, opem suam vobis invocantibus per prophetas Dominus pollicetur (*Isa. LVIII, 9*); in psalmis justitia misericordiæ vestræ in sæculum sæculi collocatur (*Ps. CXI, 9*). Si comparemus terrenis cœlestia, satis parvo constat res tam pretiosa commercio; aut quanta pars est elemosynæ vestræ ad illa quæ videtur mortalibus Dominus præstitisse? Ecce nos damus terrena, ille cœlestia; a nobis temporanea offeruntur, ille sempiterna largitur. Vultis scire quantum distent a cœlestibus donis vestri census? In comparatione beneficiorum, non est eadem ratio, divitias accipere perpetuas, et dare quæ erant peritura. Ante omnia illis lacrymis consulendum est, quas nuper furor cruentæ hostilitatis indixit. Nec enim desset in quo se opere bona voluntas exercent. Nam, quod pejus est, multos videmus de sua suorunque redemptione sollicitos, quibus manus porrigenda est. Sed dicis, pauper sum. Nec nos quemquam suademus dare quod non habet; sed cujus facultas tam tepuis est, ut non possit redimere captivum, saltem illud quod est minimum addat ad pretium, ut vel parvo nummo videatur satisfacisse mandato.

HOMILIA VIII.

Item de misericordia.

1. Multæ causæ, dilectissimi, ex evangelica lectione venientes in diversam partem animum lahunt: quas si voluerimus sub unius materiæ propositione disponere, necesse est ut causa causam impediatur, alterius negotii intellectum alter excludat. Quando autem potest fieri ut non confusione multarum rerum aut dicentis, aut audientis impediatur ingenium? Inter cætero ergo, dilectissimi, quibus pro meritis suis, beatitudinis gratiam evangelista commemorat fuisse collatam, interim causam misericordiæ

apud vos putavimus exponendam, quæ quotidiani A operis fructum requirit: cætera temporibus suis, cum usus fuerit, exsequemur; ut unaquæque res cum propriis viribus fixa constiterit, alterius causæ materiam non requirat. Ecce dicit Dominus: *Beati misericordes, quoniam ipsis miserebitur Deus* (*Matth. v, 7*). Miror, si post hanc vocem dubitet aliquis nummum suum expendere, cum viderit justis lucrare respondere beneficii. Quid autem prodest congestam auri massam sacculo custodire, cum possis quotidie et benefacere, et expensæ fenus pecuniæ reportare? *Beati misericordes, quoniam ipsis miserebitur Deus.* Gaudete, dilectissimi, et securi donate, atque indubitanter expendite. Quis autem non certalim opes suas larga per miseros erogatione dispenset, cum multiplices fructus et duplicia dona se intelligat recepturum? Ecce denique beatos illos Dominus in hac vita B judicavit, quibus in futuro misericordiam repromisit.

2. Audite in alio loco Dominum dicentem: *Omni petenti te tribue* (*Luc. vi, 30*). Non est otiosum, dilectissimi, quod omnibus petentibus eleemosynam Dominus dare jubet. Sciebat necessario aliquoties inter malos etiam bonos latere; atque ideo bonos malosque commiscuit, ne cum indignos erogationum cauta præteriret, etiam dignus misericordia indonatus abscederet. Nulla est discretio postulantis; nec est necessitas exploranda pauperis; dantis, non accipientis fructus quærentur. Non interest cui petenti eroges; non enim requirit Dominus utrum mereatur ille qui postulat; sed quærit quantum præstet qui donat. Audite ad hunc locum Apostolum dicentem: *Qui parce seminat, parce et metet* (*I Cor. ix, 6*). C Profecto nobis præstamus, quotiescumque miseris subvenimus, lucrum nostrum est, nostrarum erogatio facultatum. Nam si respicias ad spem futuræ retributionis, fenori traditur quidquid esurientibus ministratur, ita dicente propheta: *Beatus qui intelligit super egenum et pauperem, in die mala liberabit eum Dominus* (*Ps. xl, 1*). His omnibus fidei iussor est Christus, qui dicit: Ego vobis in centuplum reddam (*Matth. xix, 29*). Insuper et vita æterna promittitur; impietati et avaritiæ iudicii districtio reservatur, ita evangelista dicente: *Cum venerit Filius hominis in majestate sua, et omnes angeli cum eo, tunc segregabit omnes ab invicem, oves a dextris, et hædos a sinistris; dicens illis qui a dextris sunt: Venite, filii mei, possidete mecum regnum celorum. Esurivi, et dedistis mihi manducare; sitiivi, et dedistis mihi bibere; hospes eram, et collegistis me; nudus eram, et vestistis me. Dicet illis qui a sinistris sunt: Recedite a me, maledicti, in ignem æternum. Esurivi, et non dedistis mihi manducare; sitiivi, et non dedistis mihi bibere* (*Matth. xxv, 31, 32, 34-36, 41, 42*). Cogitemus ergo, dilectissimi, et provideamus ne nos retributio impietatis inveniatur. Nam sicut in pascendis vestientisque pauperibus placatur Dominus, ita læditur in contemptu miserorum; cui tanta est cura infelicium, ut sibi datum iudicet quidquid inopem aut vestit aut reficit.

3. Audite Salomonem dicentem: *Fili, benefac tecum, concludere eleemosynam in sinu pauperis* (*Eccli. xxix, 15*). Quisque ergo utilitatibus suis consulere desiderat, non invitus pauperem pascat. Non deest autem in quo quotidie possis lucrum facere, si ad necessitatem respicias paupertatis alienæ. Nam dicit Scriptura: *Eleemosyna et fide peccata purgantur.* (*Proverb. xv, 27*). Ecce hic jejunis faucibus pastum requirit, ille miserabile vestimentum deesse sibi in nuditate testatur. Satis crudelis est et nimium durus quem non tangit dolor, cum partem corporis sui aut debilitas, aut nuditas, aut paupertas stimulat. Parum profecto sibi prospicit, qui non causæ alienæ necessitatis intendit. Nil tibi prosunt divitiæ tuæ, si divitiarum beneficiis non utaris. Nam pars mendicitatis est, congestam secreto pecuniam possidere. Nescis quod non recipit fructum quicumque non seminat, juxta illam sententiam, quam superius commemoravimus, *Qui parce seminat, parce et metet* (*II Cor. ix, 6*). Hæc est igitur exercendæ culturæ ratio, ut quanto plus homo seminum terræ commendat, tanto futuris messibus spes major accrescat. Qui non seminat, otiosis manibus alios metentes spectat. Nam qui inter cæteros agricolas plus laboraverit, plus reponet. Quando autem potest fieri ut horrea sua vacua despiciat, qui semina multiplicato jugiter sulco terræ commiserit? Quid tibi prodest congestis incubare divitiis, si de his nullum lucrum capias? Videmus denique frequenter inveteratam frugum massam vetustate consumi, et vitata temporibus vina nullis in posterum usibus profutura jactari. Illud solum aliquoties Domino magis intelligimus profuisse, quod renovandi gratia solet agricola indigentibus commodare. Quidquid autem avaritia servaverit, aut ætas nimia decipit, aut vetustas ingrata consumit, aut tinea dampnosa corrumpit. Hic solum sibi homo reponit, quidquid causa miserationis expendit. Nam ita dicit I Dominus: *Thesaurizate vobis thesauros in celo, ubi neque tinea consumit, nec fures effodiunt et furantur* (*Matth. xi, 20*).

4. Provideamus ergo, dilectissimi, ne facultates nostras vermibus avaritiæ exterminet; præmittamus illuc opes nostras, ubi nullus fur irruat, nullus insidiator incendat. Commendemus divitiis nostras Domino dicenti: *Nolite vobis thesaurizare thesauros in terra* (*Ibid., 19*). Quisquis enim facultates suas in opere Dei fideliter erogaverit, in parte cæli reconditas ac repositas sub justo fidei iussore custodit. Nemo sapiens ad hujus sæculi ornamenta respiciat: quæ dum temporaliter voluntatibus hominum serviunt, animis possidentis illudunt. Duo sunt genera divitiarum: unum quo suadet ad mortem, aliud quod ducit ad vitam. Divitiæ mortis sunt, incubare facultatibus alienis, et coacervatam pecuniam infelicium lacrymis comparatam in diem annumerare sæculi hæreditatibus profuturam. Illæ integræ et incorruptæ divitiæ, quibus animæ redimuntur, quibus peccata purgantur. Illius divitiæ acceptabiles Deo sunt, ejus largitate pauper alitur, nudus vestitur, captivus redimitur, vincetus

absolvitur, cœlestis regni hæreditas comparatur. Nolo illas divitias, quæ quotidie augmento suo famem faciunt, et in posterum dignitatis suæ flore nudatæ, amatores suos esurire patiuntur.

4. Recurramus denique ad Scripturas, et intelligetis in comparatione divitiarum sub meliore sorte stare pauperiem. In castigatione enim avaritiæ Dominus quemdam divitem apud inferos Abrahamæ patri nostro ita supplicasse assignat, ut mendicum Lazarum in sublimiori loco residentem mitteret, qui refrigeraret os ejus, et æstuantia siti labia restingeret. Cui ita traditur fuisse responsum: *Fili, recordare quia recepisti bona in vita tua, et Lazarus similiter mala; nunc autem hic consolatur, tu vero cruciaris* (Luc. xvi, 25). Videtis quod quædam vices studia bonorum ac malorum hominum manent, quas studio misericordiæ convenit præveniri; ne infructuosæ divitiæ adversum se ultrices criminum flammam accendant? Paremus itaque nobis, dilectissimi, apud Dominum locum gratiæ, et viam vitæ, nostræ munificentia et largitate muniamus. Affectuum nostrorum labem apud Dominum præmissa satisfactione purgemus, respicientes ad illam prophetiam sententiam quæ dicit: *Qui seminant in lacrymis, in gaudio metent* (Ps. cxv, 5). Si qui ergo conscientiam suam diligenter interrogat, non otiosis auribus ista suscipienda putet. Non enim poteris in illa die futuri iudicii aliter invenire refrigerium, nisi vulnera tua aut curaveris refectione pauperum, aut laveris inundatione lacrymarum. Profusius autem ipsi flete, et facultates vestras flentibus erogate, ut futuris temporibus inter cæteros gaudia metentes, fructus misericordiæ colligatis.

HOMILIA IX.

De eadem misericordia.

1. Quotiescumque, dilectissimi, charitatem vestram pro studio religionis admonere opus est, toties nobis illa sententia evangelicæ lectionis occurrit, quæ futuro iudicio inter bonos malosque discernit: quam si quis neglexerit, lacrymas metet; si quis excoluerit, abundantissimos lætitiæ fructus acquiret, ita evangelista dicente: *Cum venerit Dominus in majestate sua, et segregaverit malos a bonis, dicet ad illos qui a dextris sunt: Venite, possidete mecum regnum cœlorum. Esurivi, et dedistis mihi manducare; sitiivi, et dedistis mihi bibere. Dicet et ad illos qui a sinistris sunt: Recedite a me, maledicti, in ignem æternum. Esurivi, et non dedistis mihi manducare; sitiivi, et non dedistis bibere* (Matth. xxv, 31 seq.). Quicumque ergo, dilectissimi, vestrum ad illud cœlestis regni consortium venire desiderat, primo loco paupertati manum porrigat, nec alienas lacrymas otiose respiciat; quia unumquemque sive boni operis, sive mali sententia retributionis expectat, ita Domino dicente: *Quæcumque semina-verit homo, illa et metet* (Galat. vi, 8). Inter cætera ergo, dilectissimi, quibus religiosæ vitæ studio opera apponimus, non prætermittamus necessitatem pauperum, ne perdamus infelicitum commercia lacrymarum. In hoc enim stat apud Dominum ratio pecuniæ

A per miseros dispensata, ut quanto plus homo erogat, tanto fenoris plus reponat. Sic nullis seminibus nulla parturiunt, ac multis parturientibus multiplicata consurgunt. Audite de hoc quoque Dominum dicentem: *Qui parce seminat, parce et metet* (II Cor. ix, 6). Si ergo videtis quod qui parum serit parum metet, ita et qui parum erogaverit, parum recipiet; qui nihil serit, nihil reponit; ita fit ut qui parum recondit, invitius sæpe jejuset. Quando autem potest fieri ut homo horrea sua plena magnis frugibus videat, qui nihil seminis terræ commendat? Si vultis ergo, ut fructus lætitiæ colligamus, largius in lacrymis seminemus: *Qui parce seminat, parce et metet.*

2. Invenimus frequenter hominem, qui cum esurienti semel eleemosynam dederit, mandatam se persolvisse credit. Non igitur deficientes fame artus unius diei pastu refecisse sufficiet: sine causa autem una die bonus est, qui altera descendit ingratus. Nam præcedentis misericordiæ beneficium perdidit, qui putat esurienti semel sufficere quod donavit. Ille autem ad Dominum integros misericordiæ fructus præmittit, a quo pauper numquam tristis abscedit. Jugi medicamine opus est medico, ut gemitus alieni doloris excludat: quia infirmitas quæ in diem crescit, medicinam in diem requirit. Sed nec minore cura nobis providendum est, ut abundantibus eleemosynis curemus, si quid in nobis cruentum. si quid est sordidum. Non enim statim sanantur vulnera quæ semel laveris. Sæpe excisi corporis medicina repetenda est. Si vultis itaque, dilectissimi, ut dies vitæ nostræ nulla avaritiæ culpa contamineat, non claudamus aures nostras ad clamorem infelicitum, nec avertamus oculos nostros a nuditate miserorum. Nemo autem sibi putet perire, quod pauperibus donaverit. Nam sicut mendicitas inhumanitatem sequitur, ita opulentiæ humanitatis studio comparatur; ita propheta dicente: *Qui dat pauperibus, numquam egebit; qui vero avertit faciem suam, in maxima penuria erit* (Prov. xxviii, 27). Ecce aures vestras clamor esurientis increpat, et jejunis faucibus januam tuam sonus vocis deficientis accusat. Quare tibi non occurrit illa sententia: *Beatus qui intelligit super egenum et pauperem; in die mala liberabit eum Dominus* (Ps. xli, 1)? Satis illum negotiatorem constat stultum, qui reconditum sacculo tenet nummum, de quo inde potest habere commercium.

D 3. Sed quod pejus est, avaritiæ multa consentiant. Hic ne misereatur pauperi, obstrepit vocem postulantium conturbatione sermonum: ille, ne audiat, aliud audisse simulat. Satis misera est ista vivendi conditio, ut homo dum studet avaritiæ, auribus suis gravitatem conetur imponere. Respice ad illam sententiam quæ dicit: *Qui pauperi miseretur, Deo foenerat* (Prov. xix, 16). Quare ergo dubitet aliquis indigentem pascere, cum videat se ista Christo nostro in pauperis refectione conferre? Sunt aliqui, qui miserabilem mendicitatem spe procrastinatæ humanitatis illudunt; qui cum excusare postulantibus erubescunt, miseros promittendo decipiunt. Ecce hic

dicit, Clavis deest, custos absentat ; cum primum fueris reversus, accipies. Non cogitas illam sententiam Salomonis, quæ dicit : *Ne dixeris, Abi et revertere, cras ego dabo, cum possis statim benefacere* (*Prov. iii, 28*). Unde scis quid contingat sequenti die ? Dicit, Cum primum fueris reversus, accipies : quando est illud, esurienti ut villicus tuus redeat, qui forte te volente frequenter absentat ? quando est, ut ad clamantem illa fastidiosa secretorum tuorum claustra dissiliant, quæ dum tuæ serviunt voluntati, nesciunt aperiri ? Dicit, Cum fueris reversus, accipies. Quid si nudum gravior solito tempestas cædat ? quid si deficientes fame artus exitus vicinæ mortis excipiat ? Quis non iudicet tuo iudicio deputatum morti, quem videt tuo beneficio potuisse servari ? Cum fueris reversus, accipies. Cujus fide redit, quem virtus tota destituit ? aut qua spe domum repetit, qui pridie confusus abscessit ?

4. Deponamus quod promissioni tuæ redeundo satisfaciat, forte sub hac qua pridie conditione venturus. Satis justius plane est, eleemosynam statim negasse, quam esurientem spe promissa decipere. Audite Dominum dicentem : *Frangite esurienti panem tuum* (*Isa. lvii, 7-9*). Requiramus si vultis, dilectissimi, qua fractus panis mercede pensetur. Ecce dicit Dominus : *Frangite esurienti panem ; si videris nudum, vestium ; et domesticos seminis tui ne despexeris. Tunc erumpet temporaneum lumen tuum, et vestimenta tua cito orientur, et præbit ante te justitia, et claritas Dei circumdabit te. Tunc exclamabis, et Deus exaudiet te ; et dum adhuc loqueris dicet, Ecce adsum*. Videte, dilectissimi, quantum nobis constet erogatio tenuis expense, ut ad petitionem nostram tantæ majestatis Dominus dignetur occurrere. Nam et alibi dicit : *Qui dederit uni ex minimis istis calicem aquæ frigidæ, amen dico vobis, quia non peribit merces ejus* (*Matth. x, 42*). In hoc loco voluntas requiritur, non facultas. In maximis enim affectum integræ devotionis ostendit, qui in minimis votum miserationis exhibuit. Unusquisque ergo, dilectissimi, prout habet, ut potest, eroget, largiatur, expendat. Nemo claudum refugiat, nemo surdum non audisse se fingat, nemo debili manus subtrahat, quia omnia ista in retributione consistunt. Vestire enim pauperem, corporis sui est operuisse nuditatem ; lucrum autem magnum est refecisse mendicium. Sic enim dicit Dominus : *Quæcumque feceritis uni ex minimis istis, mihi fecistis* (*Matth. xxv, 10*). Tanta est enim apud Dominum nostrum cura miserorum, ut sibi præstitum putet quidquid egentibus erogatio miseranda contulerit. Videmus igitur aliquoties inter abundantis vini frumentique commercia egentes viduas, quas sexus et senectus decepit, quibus ne laborandi, nec providendi virtus suppetit. Satis ille impius est, quem non ad misericordiam provocat aut infelicitas desolationis, aut infirmitas senectutis. Videmus, et quod pejus est, frequenter multitudinem captivorum nudis errare corporibus. Quid tibi prodest abundantia divitiarum tuarum, si in conspectu tuo unus algeat, alter esuriat ?

5. Ecce imminet tempus, dilectissimi, justæ retributionis et promissæ in cælestibus munus hæreditatis. Erogemus ergo et expendamus in hoc sæculo, si vultis partem divitiarum obtineamus in cælo. Audite Dominum dicentem : *Thesaurizate vobis thesauros in cælo* (*Matth. vi, 20*) ; et alibi : *Facite vobis sacculos, qui non veterascunt* (*Luc. xii, 33*). Bene, dilectissimi, Christus noster boni operis fructum pensata facultatum qualitate disposuit ; ut in faciendis eleemosynis nec dives, nec pauper excusare se possit : ita ut huic qui plurimum possidebat, thesauros juberet erogare ; illum quem noverat paupertatis squalore sordere, esurienti panem juberet frangere. Quæ autem tam vacua horrea, quæ sustinere non possint tam tenuem erogationis expensam ? aut qui tam miseri census, quos possit conturbare mendicus ? Facile sane et sine difficultate potest implere mandatum, cui ultra possibilitatem nihil constat impositum. Scio quidem census tenues frequenter bonæ voluntati obsistere, ita ut non sit in quo se opera pretiosæ cogitationis extendant. Sed si illa quæ majora sunt impellere non possumus, vel hæc quæ parva et facilia sunt non prætermittamus. *Frangite esurienti panem*. Ad hæc quis non devota mente respondeat, quamvis paupertate oppressus sit, et tota victus mendicitate suspiret ? Alioquin aut nimium mendicus, aut satis vanus est, qui in facienda eleemosyna non est fracti panis erogatione contentus. Sed dicitis : Multa minutatim dispensata massam faciunt. Verum est : sed quantum est istud ad illud quod dicit Dominus : *Ego vobis reddam in centuplum, insuper et vitam æternam* (*Matth. xix, 29*) ? Tu tamen, qui tam invitus fracti panis portunculam porrigis, quid faceres, si a te auri pondus, si argenti pretiosum talentum, aut aliquid integrum peteretur ? Nescio, si tu aliquando dato magno pretio captivum redimas, qui de re tam parva suspiras. *Qui pauperi miseretur, Deo fenerator* (*Prov. xix, 16*). Unde, dilectissimi, moneo ut nemo partem divitiarum Deo subtrahat, qui justis laboribus non difficilem boni operis fructum reportat, cum misericordiæ mercedem multiplici miseratione compensat. Non dubitemus itaque erogare, non dissimulemus expendere. Maxima enim semper fuit apud cultores terre spes alendæ vitæ, ex abundantia seminasse.

HOMILIA X.

De parasitis.

1. Quotiescumque, dilectissimi, pro studio disciplinæ, ad confusionem malorum, opus fuit bonarum partium virtutes exponere, multum amicitii honoris exhibuimus, cum singula quæque pro suis meritis laudaremus : præferendo fraternæ conjunctionis studia, quæ pacis et charitatis juncta consortio, vitam perfectæ religionis instituunt. Sed dum assidue singularum rerum causas curiosus inquirō, et honestis actibus officium sermonis accommodo, multum in ipsis amicitiiis quod mihi displiceret inveni. Unde ne quid in adulatione bonarum partium subtraxisse videar disciplinæ, ausus sum inter illas inimicitiarum culpas

etiam amicitias castigare, si tamen amicitiae dicendae sunt, ubi operatur injuria multis acta vulneribus. In quo loco ad excusandam execrabilis erroris invdiam, aliquanti forte lusum praetendant, et poenalibus causis laetitiae nomen imponant. Ferat hoc quo libet animo, qui hujusmodi contumeliis subjacere consuevit. Ego ibi amicitias excessisse omne genus captivitas puto, ubi nec laeso irasci, nec irato, convenit vindicari. In quo loco, dilectissimi, quem ex 15 duobus infeliciorum iudicem, nescio : utrum illum qui aliena deformatione vivit, an istum qui corpus suum ludibrio prostituit et illusionibus tradidit. Nemo mihi in talibus causis patientiae nomen imponat : ad luxuriam profecto pertinet poena, quam irascentis inimici non extorquet injuria. Sed forte istis danda venia sit, quos ad omnem contumeliam paupertas trahit, et infelix penuria luxuriantibus plagis subjacere compellit ; qui dum necessitati serviunt, contumeliis acquiescunt. Esto ut his patientiam causa improbae paupertatis indicat ; quid de illis judicamus, quos aliena passio contumelia ? Qualis iste gradus est amicitiarum, quem vinxit poena, asperavit injuria ? aut quae illi potest esse gratia familiaritatis, ubi est quotidie poena venalis ?

2. Erubescere quidem, dilectissimi, in confusione miserorum quos fames improbae cupiditatis illexit ; sed multo plus illorum actu et conversatione suspiro, apud quos poenalis amicitia tristitiam removet, et laetitiam oruentis amor familiaritatis exegit. Infelices quidem illos iudico, quos ad jugem contumeliam venter invitatur, et ad omnem injuriam gula numquam poculis exsatiatura sollicitat. Sed istos multo infeliciores puto, qui amica instigatione pugnas instituunt, et inter fluentes mero calices alieno sanguine satiantur. Ecce hic convivium instituit, et votivo quodam apparatu undique greges adulantium congregavit. Inter quos procedit parasitorum gula : cui consuetudinis est injuriam mero vendere, et poculis scissae plagis vestimenta sarcire. Videte ergo, quomodo isti ferant odiorum causas, apud quos cruentas esse placeat amicitias. Quid non invenit infelix a damnosa luxuria ? Ecce sit spectaculo homo homini : et ad excitandam laetitiam aut sermo turpis, aut vultus exigitur foeditatis. Huic denique manducanti barba vellitur, illi bibenti sedilia subtrahuntur ; hic ligno scissili, ille fragili vitro pascitur. Tanta est igitur libido ridendi, ut putent miseri nullum sine laetitia transire convivium, nisi in cibos verterint aut vestimenta corporum, aut ministeria poculorum. Quantis autem putatis miseris ista constare ? Ecce quidquid detrimenti mensa fecerit, insatiabilis venter acquirit. Nam qui hujusmodi voluptatibus servit, etiam mercedem laboris sui aut bibendo conterit, aut vapulando consumit.

3. Sed haec ante omnia illis imputanda sunt, quae laetitiae causa ad tam foedum ministerium gradum amicitiae et familiaritatis inclinant. In meliore profecto statu est apud Dominum servitus, quae standi lege deputato parat officio. Est illi inter assumbentes locus ridendi, et

A nulla tamen inter expectantes tenetur culpa peccati. Ecce instruitur acies poculorum telis armata. Expectatur primum in contentione verborum victoria ; nec finis ponitur, donec abundantibus lacrymis aspera quaeque poculorum temperentur. Polluere est magis quam exornare convivium, expectare infelicium pugnas amicorum : si tamen amici dicendi sunt, qui captivorum lege serviunt, et gladiatorum more pascontur. Datur misero inter ciborum novitates, vini liquores, quidquid vilius, quidquid asperius, ut in tanta rerum abundantia incertum sit utrum esurire aut sitire sit melius. Minus plane ludibrio subjacet tenebrosis sedibus deputata captivitas ; ubi quamvis sustineat homo durum dominationis imperium, accipit tamen ex ipsa rerum necessitate solatia. Non enim habet, in quo possit erubescere, cui necesse est invito servira. Velim tamen scire, dilectissimi, in quo reficiat expectantis animum injuria deformitatis alienae. Asserant forte hujus rei amatores jocos ista praestari : quasi re vera desit unde homo non requirat.

4. Ostendam vobis, si placet, oblectamenta non incommoda, quae facile omnem tabescentis animi possint moestitiam remove. Ecce infantibus quam sunt verborum admiranda principia : ubi primum informis littera vocabulum matris operatur, et distantis syllabae gemitus patris nomen orditur ? Quis autem ibi laetus non sit, cum inter illa sermonum durarudimenta, luctantes labiorum sonos rudis lingua decipit, et os trepidum stillantia verba destituit ? Quod si forte spectaculis delectaris, habes equorum, licet aliquoties periculosa, satis tamen grata certamina, cum plagis gradu concito ventos aut timeant aut rapiunt. Nec parum laetitiae conferunt illa studia vacationum, et canibus acta certamina, quae nec periculis, nec damnis constat exposita : cum hic in conflictu aemulis cursibus aurito lepori imminet, ille argutis naribus cervi vestigia latentis inquirat. Quae tamen dimittenda sunt saeculo, in quo antiquo aestu terrore luxuria. Nos vero aliter deceet, quos Christus noster suis legibus vinxit, et ab illa superstitione gentilitatis stultitia segregavit. Licet nec nobis desint spectacula, quae tristitiam relevent, et anxiam curis animum sufficienter oblectent.

5. Ponamus nobis ante oculos illas pugnas martyrum, et intueamur admirabilium exempla virtutum ; et videbitis subito accrescente laetitia cedere omnes infelicium aestus animorum. Cui autem non laetitiam paret pugna, justis partibus succedente victoria, quam ferus hostis ad motus tormentorum stimulis in sanctorum persecutione composuit ? Quis igitur non rideat, quis non laetus sit, cum videat militem Christi nostri suppliciiis exsultantem ? erubescere persecutionis auctore, victum plagis cassisse tormentum ? Si quis forte dulcisoni cantus delectatur auditu, ad psallentium prophetarum choros sollicita laetius corda convertat. Impleatur os nostrum celestium exsultatione psalmorum, referente Christo nostro gratias, qui spe redditae salutis in honore nominis sui jugiter exsultare nos veluit. Haec sit exsul-

tatio cordis nostri, ut die noctaque lætemur in Domino. Hoc est autem exsultare, mandatis Domini tota mente servisse. Mandatis autem Domini servit, qui vitam suam ab omni vitiorum contagione custodit. Ille vitam suam custodit, qui fidem proximis suis exhibet, pacem diligit, amicitias colit. Hoc est igitur amicitias colere, alienam iracundiam moderationis studio sustinere, et ferventes fratris animos patientia temperare. Ita est, ut futuro iudicio inter cæteros inculpatus incedas, si de Christo nostro in his omnibus quæ diximus, te probatum castigatus exhibeas.

HOMILIA XI.

Qui gloriatur, in Domino gloriatur.

1. Non recte sentiunt, dilectissimi, qui putant vitæ ornamenta proprio labore componi, et sine adiutorio omnipotentis Dei virtutum posse merita comparari. Si ergo nostrum est tantum quod boni sumus, quare vitis subiacemus? aut si ex nobis descendit omne quidquid potest hominem aut ornare aut salvum facere, **B** quare pereundi lege concludimur? Omnem profecto modum sacrilegæ superstitionis excessit, qui in laboribus iustis partem Deo subtrahit a quo sapientiæ spiritum accepimus, qui totum hominem regit, et ad omne opus bonum mortalium mentes accendit, cujus est quidquid ex illa iustitiæ sede descendit. Omnia itaque laborum insignia ad Deum referenda sunt, ne sancti Spiritus dona rescindat. Nimis autem præsumptionis est vitium, imperatore pugnante militem solum palmam velle reportare victoriæ. Sane si vultis potestis agnoscere cui mala, cui bona debeant imputari, propheta dicente: *Bonitatem fecisti cum servo tuo, Domine (Ps. cxviii, 65)*. Item alibi: *Dixit insipiens in corde suo: Non est Deus (Ps. xiii, 1)*. Videtis ergo, quod bona nostra Divinitati debemus ascribere; mala autem humanis moribus imputare; quia ut bona procurante Domino creantur, ita mala diabolo auctore nascuntur.

2. Sed ut intelligatis vitam Dei munus esse, mortem diabolo subiacere, audite evangelistam dicentem: *Venite, filii possidete mecum regnum promissum vobis a constitutione mundi Esurivi, et dedistis mihi manducare (Matth. xxv, 34, 35)*. Aliis vero dicit: *Recedite a me, maledicti, in ignem æternum, quia non dedistis mihi manducare (Ibid., 41)*. Videte ergo quod boni actus cælo serviunt, mali inferni sedibus deputantur. Divisio autem actuum nostrorum est: cum bene facimus, Christi sumus; cum mala operamur, in diaboli potestate transimus. Nunquam enim deserit Dominus voluntatem religionis studio florentem: nec desunt solatia divinitatis, ubi sunt actus bonæ conversationis. Tunc sane nos bona deserunt, cum deteriora succedunt: quia non dubie divino auxilio destituimur, postquam iniquitatis desideriis occupamur. Assistente igitur Deo ac Salvatore nostro, sine dubio dominatio diabolicæ potestatis absentat. Ubi autem virtutum Dominus discesserit, facile hostis aulam vacuæ possessionis invadit. Una est itaque spes

A salutis nostræ, ut malorum actuum ordinem nobis imputemus, honorum Dei virtutibus ascribamus. Cito autem ille ad se imperium diabolicæ potestatis admittit, qui divinæ majestatis solatia non meruerit obtinere.

3. Sperandum ergo in Domino, ut boni simus: et cum boni fuerimus, in Domino gloriandum. Audite Apostolum dicentem: *Quid habes quod non accepisti? Si accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis (I Cor. iv, 7)?* Hæc actuum nostrorum perfecta gloriatio est, si gloriemur in Domino, apud quem victoribus virtutum corona componitur. Ibi sane de se hominem gloriari oportet, ubi pro nomine Domini voluntaria crucis pœna succedit: quæ tamen gloriatio hunc habet fructum, si auxiliante Christo mereatur effectum; nam propheta in hoc loco dixit: *Nisi Dominus ædificaverit domum, in vanum laborant qui ædificant eam, in vanum vigilant qui custodiunt eam (Ps. cxxvi, 1)*. Videtis ergo quod nec sine Domino quod bonum est ædificari, nec ædificatum sine Domino poterit custodiri. Ædificatio divinæ hujus domus ædificatio est vitæ nostræ, quam oportet divinæ majestatis auxilio communiri. Rogandus itaque semper est Christus noster ut in nobis bona nutriat, et exorandus ut nutrita custodiat; atque ita intelligentiæ nostræ corda componat, ut omnia quæ bona sunt, gloriæ ecclésiæ potestati assignet.

4. Stultitiæ vero genus est, ut homo suam esse judicet quod laboravit, qui in alterius potestate consistit. Ecce hic modo divitiis exsultat, modo paupertate suspirat: si in manus nostras sunt bona nostra, quare non cum volumus aut penuria cessat, aut divitiæ perseverant? Hic modo sanitatis vigore attollitur, modo infirmitatis dolore vexatur: si in potestate hominis esset vitæ nostræ salus, numquam periclitaretur mendicus, nec moreretur infirmus. Requirit denique unusquisque initia vitæ suæ, et auctorem quærat generis humani, quis corpus formaverit, quis membra composuerit, quis terrenam materiam in humanum usum fecerit vegetare. Nonne hæc omnia Dominus Sapiëntia procurante constituit? Cum ergo non sit nostrum quod sumus, quomodo nostrum est quod habemus? Stultitiæ genus est, ut cum alii debeas vitæ beneficiata, tibi ascribas ornamenta virtutum. Ecce hic honore extollitur, ille sibi de corporis integritate blanditur; hic divitiis labori suo imputat, ille scientiam doctrinæ vigiliis assignat. Nec nos negare possumus ornamenta religiosæ vitæ vigilantie studio comparari. Sed ibi Deus est, ubi integræ religionis est animus, ita Apostolo dicente: *Exemplum ejus quæritis qui in me loquitur Christus (II Cor. xiii, 3)?* Satis ibi vacillat humanum studium, ubi non requiritur Dei auxilium. Nam non dubie periclitatur fides, si non muniatur patrocinio divinitatis. * Nostrum est igitur bonum velle, Christi vero perficere. Nam ita Apostolus loquitur: *Velle adjacet mihi, perficere autem bonum non invenio (Rom. vii, 18)*. Vides

* Vide infra his Valeriani homiliis subjectam Sirmondi epistolam § 9 ac Patrum antiquorum sententias eidem appositas.

ergo boni operis voluntatem ex nobis debere descendere, perfectionem vero in Dei potestate pendere. Quare autem aliquis mortalium fieri bona suo tantum studio assignet, cum dicat propheta: *Non est qui faciat bonum, non est usque ad unum (Ps. xiii, 3)*: et Evangelista itidem doceat non esse bonum, nisi solum Deum (*Matth. xix, 17*)? Ergo videtis, quod si quando boni videmur, bonitatem Dei operamur. Audite Apostolum dicentem: *Vos estis templum Dei, si tamen Spiritus Dei habitet in vobis (I Cor. iii, 16)*. Templum profecto Dei sumus, sed cum bene facimus. Si ergo templum Dei est homo, necessario Dei est quod habemus in templo.

5. Sed hæc bonis diximus. Verum non est Dei templum, ubi convenit multitudo vitiorum. Nam ubicumque crimina porriguntur, ibi diabolus dominatur. Ad illum scilicet respicit pompa divitiarum, qui sibi in magna domo vindicat principatum. Nos procuratoris loco fungimur, si aliquid lucri fecerimus, referetur ad Dominum; si damni, referetur ad procuratoris exitium. Quidquid enim servus in domini positus potestate laboravit, necessario domini est. Habet quidem servus gratiam laboris sui, sed domino debet fructum operis impleti. Denique utili servo ad hoc pecunia creditur, ut domino duplicati fœnoris lucra numerentur.

6. Respicite itaque ad consuetudinem conversationis humanæ, et intelligetis utili servo ad hoc pecuniam credi, ut domino duplicati fœnoris lucra numerentur. Nam ita in hoc loco evangelista dicit, ad eum qui lucrum * quadruplicatæ pecuniæ reverso de peregre domino portavit: *Euge, serve bone, quia in pauca fuisti fidelis, in multa te constituam, intra in gaudium domini tui (Matth. xxv, 33)*. Ita dominus laudatur in servo bono, servus bonus prædicatur in domino. Unde cavendum est ne quando quod ad gloriam boni operis pertinet, nostris virtutibus ascribamus, scientes quod non per jactantiam victoriæ corona componitur, sed per fidem et confessionem Dominicæ Passionis, quibus respondent honorum operum studia. Hæc est illa pecunia, cui diximus **17** cœlesti regni respondere beneficia. Hoc illud negotium justo fœnore duplicatum. Hæc est illa retributio meritis debita ac beatis laboribus repromissa.

7. Multiplicetur ergo in nobis pietas, fides, misericordia, bonitas; ut cum venerit Dominus facere rationem cum servis suis, intremus in gaudium Domini Dei nostri. Quod facile obtinere possumus, si usque in finem cœlestia mandata servemus. Sed non otiose nobis laborandum est, ut mercede digni judicemur. Justis autem actibus facile honesta succedunt, si tamen non occupent animum prævæ voluptates, quæ non difficile in ventos evanescent, si non divinæ majestatis solatia requirantur. Quisquis ergo est in hoc quo stat salus homini, religionis ordinæ constitutus, non extollatur gloria sanctitatis: sed magis fructum

laboris sui Domino reservet, qui unicuique pro meritis cœlestia dona componit. *Qui gloriatur itaque, in Domino gloriatur (I Cor. i, 31)*. Omni ergo studio agendum est, dilectissimi, ut vitam nostram Domino ita fides pura commendet, ne quid extollentia humana sibi vindicet, aut suis laboribus donet. Totum autem perdidit quod laboravit, qui propriis virtutibus fructum sanctitatis ascripserit.

HOMILIA XII.

De bono conservandæ pacis.

1. Solliciti sint forte aliqui malivolis exprobrare verbis studium bonæ voluntatis, et timori aut ignavia ascribere, si quando homo litibus cedit, et exulceratus injuriis ad omnem patientiam quietis amore confugerit. Ad confutanda tam prævæ mentis judicia, sufficere quidem deberet evangelicæ lectionis admonitio. Sed quod ex nobis est, fidem rerum etsi exiguo sermone prosequimur; atque ea quæ plenitudo religionis postulat, pro affectu quo charitati studemus, votis competentibus adjuvamus: licet sciam antiquis legibus ita multos devicto amore servire, ut odia semper impugnent quidquid servandæ pacis cura suggesserit. Siquidem id ipsum quod dicturi sumus, multis divinarum Scripturarum testimoniis approbemus, ita in hoc loco Domino dicente: *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui vos oderunt (Matth. v, 44)*. Non dubito quod aliquantis satis otiosum et impossibile videatur pro inimicitiis amorem deferre, pro contumeliis gratiam retulisse. Et vere, dilectissimi, difficile est, ut accepta injuria dolor non in quacumque parte corporis deserviat. Sed sapientis est supervenientem dolorem aut patienter ferre, aut fomentis mollioribus temperare. Infinita autem virtus est odia vicisse beneficiis. Nam ille inter cæteros palmam perfectæ virtutis obtinet, qui ad vicem veneni pocula dulci melle componit.

2. Primus itaque dilectionis gradus est charitatis affectum amicitias nutrire; integræ autem dilectionis est cumulus, odium amore repensare. Illud beneficiis ascribitur, hoc virtutibus deputatur. Additur præterea ad cumulum perfectæ dilectionis illa sententia, quæ ait: *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum; si sitit, potum da illi; hoc enim faciens carbones ignis congreges super caput ejus (Rom. xii, 20)*. Quicumque ergo tu es, quem alienæ insolentiæ inquietat injuria, et dolor contumeliis excitatus stimulat; si vis perfectus esse, animorum iracundiam moderatione compesce, et a te patientiæ bono odio improbæ indignationis exclude: aut certe, si tantum vindicare desideras, miserere ab his qui ignorant salutem animæ in hac dilectionis perfectione pendere. Forte odia odia compensentur, et ad compensandum facinus vicaria injuria. Provo-casse quidem ad iracundiam fratrem crimen est; sed provocatum non cessasse, deformis est. Ita enim odiorum semina abundantissimos iniquitatis fructus reddunt, et scelerum pœnas operantur, et cum auctor subjicit auctor: *Hoc illud negotium justo fœnore duplicatum.*

* Emendabis mecum et leges, duplicatæ, ex ipso Scripturæ textu. COTELER. Monum. Eccl. Gr. tom. II pag. 545, b. — Restitutionem confirmant quæ mox

litis erubescit fratri satisfacere, et læsus justo, quantum ipse putat, iudicio vindictam illatas requirit injuriæ.

3. Audistis ecce, dilectissimi, quibus pacis studia fructibus gratulentur, nunc discite quantis odiis criminibus incusentur. Sic enim proponit evangelista Domino dicente: *Quid dicit fratrem suum, homicida es, (I Joan. III, 51)*. Videte utriusque partis retributionem. Huic pro odio fratris homicidii macula ascribitur, illi vindicta pro parva elemosyna præparatur. Respice denique et vide quanto te amicitia quietis et pacis honore circumdet, quantum tibi favoris exhibeat, si adversus inimicitias amore contendas. *Diligite inimicos vestros (Matth. V, 44)*. Longe autem minor fructus est, si amantem te diligas. Alienis enim moribus servit, qui non amantem diligit: suis autem moribus servit, qui amantem diligit. Ad illum necessario charitatis gratia pertinet, qui inter duos prior affectum amoris exhibuit; qui amantem diligit, debitum reddit. Nam non est novum meritum, ubi alterius præcedit officium: nec perfectioni ascribendum est, ubi muneribus munera, præmissis officiis redduntur officia. *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum (Rom. XII, 20)*. Numquid dixit, Si esurierit amicus tuus, ciba illum? Tu inimicum tuum pascere; nam amicus ipse sibi præstat ut non esuriat: quid autem ibi operatur tua elemosyna, ubi amicum pascit amicitia.

4. Videamus tamen quid intersit inter eum qui indigentem amicum pascit et eum qui esurgentem inimicum reficit. Ille gratias reddit debitum, hic exhibet miserationis et virtutis exemplum. Gloriosum est quidem indigentem fratrem pascere, sed fortius est inimico in necessitate posito subvenire. *Diligite inimicos vestros*. Forte illi quem recens pulsat injuria, videantur ista non convenire rationi. Sed respiciat, quicumque est, ad vitæ suæ quietem; et intelliget quia inimicum dilexisse, vicisse est. In finitum autem est, quantum periculi homini incumbat, cum duos æmulo furore consimiles ad pugnam ille diabolus magister litis armaverit, cujus est consuetudinis ad instiganda odia amara portare ac reporter sermones. Quando est autem ut ille diem sine tribulatione transigat, vel quando est ut ab illo nox sine impia cogitatione discedat, quem ira indignatione stimulat? Numquam profecto sine suspitione vitam ducet, cui est semper necesse cogitare et timere quem læserit. Summa itaque cura sunt dolores asperi blando verborum medicamine temperandi, quatenus et duritia cordis pacis studio castigata mollescat. In quo loco beatos illos iudico, qui verba labiorum suorum tacito ore custodiunt, et memores cœlestium mandatorum alienæ vocis contumeliam non requirunt. Cassant enim odia, ubi non reputatur injuria; nec habet ullam virtutem iracundia, si desit unius in contentione persona. Ita duplex patientiam manet victoria: hominem vicisse proprios animorum motus, et temperasse mores alienos.

5. Scimus quidem, dilectissimi, quod aliquoties in contentione verborum laceratis auribus corda suspi-

rant. Sed ipse sibi injuriam facit, qui litigiosi hominis **I** verba custodit: ipse se maculat, qui alterius dicta queritur in se fuisse collata. Plena victoria est, ad clamantem tacere, et non respondere provocanti. Habes enim mercedem et de tua patientia, et de fratris medela, si oblivioni deputetur injuria; ubi enim verbis verba succedunt, incendio fomenta præstantur. Sicut nihil est deformius respondere furiosis, ita nihil utilius tacere provocatis. Nam sic accrescunt inimicitiae, si cum alter se verbis defendit, alterius dicta alter accuset: nullus autem est finis inimicitiae, nisi ad tempus obtemperemus iratis. Dicis forte. Non est culpa, si illud quod dicit propheta feceris: *Pone, Domine, custodiam ori meo, et ostium circumstantiæ labiis meis (Psalm. CXL, 3)*. Si non vis injuriam pati, religa plectrum oris tui, et obtura aures tuas, ne ad te irascens fratris verba perveniant; aut certe si pervenerint, silentio deputentur. Sic fit ut conceptus furor, virtutem perdat, si uno tacente alter solus insaniat.

6. Audite Apostolum dicentem: *Dilectio proximi malum non operatur (Rom. XII, 10)*. Vultis scire quod sit istud malum, quod gratiam fraternæ dilectionis excludit? odia, rixæ, simultates, lites, æmulationes, quæ omnem cursum vitæ præsentis infamant. Hoc ergo malo absolutus est, qui charitati servit: nec habet in eo locum ruina vitiorum, qui calcatis odiis integrum charitatis custodit affectum. Addit ecce dilectionis augmentum evangelista, dicens: *Dilige proximum tuum, sicut te ipsum (Matth. XXII, 39)*. Videamus qui sit iste proximus, quem tanto studio evangelista commendat. Non ita propheta gradum parentelæ aut necessitudinem consanguinitatis exposuit, ut extraneos a gratia fraternæ dilectionis excluderet. Proximus tuus est omnis homo, qui eadem tibi est Christianitatis lege conjunctus; proximus tibi est, qui ab Ecclesiæ consortio non videtur alienus; proximus tibi, quicumque est proximus Christi. Qui ergo proximum diligit, Deum diligit. Ita qui Deum diligit, oportet ut Christi sui proximum veneretur. Propheta laudans conjunctionem fraternam dicit: *Ecce quam bonum et quam jucundum habitare fratres in unum (Psalm. CXXXII, 1)*. Quid in vita hominis est bonum, nisi pax, sub qua omnia quæ sunt honesta proficiunt ac religiosa nutriuntur? Quid est jucundius quam ut omnes gentes unum Deo in pace serviant, atque in unius Domini laudem omnium populorum vota conveniant? Habitare in unum hoc est, in unum Deum credere, et in uno Dei Filio fideliter permanere. Hæc est mortalibus utilis et jucunda conjunctio, ut non dividamus, sicut hæretici faciunt, Patrem a Filio, nec Filium a Patre, nec Spiritum sanctum ab utroque; sed credamus hæc tria nomina per personas divisa, unius deitatis gaudere consortio. Ita fit ut cum in unum convenerit, nullum sit in Ecclesia dissidium charitatis.

7. Vitemus ergo semper, dilectissimi, odia: sed ut odia vitare possimus, ante omnia causas vitemus odiorum. Primo loco cesset invidia, quæ ad omnem

litem animos humanæ mentis accendit. Nemo in comparatione personæ alterius natales infamet; et non est quem insolentia sui oris accuset. Cavendum ante omnia est; ne quid per concertationem similitatis accessat. Solet enim insauabilis inimicitia ex contentione descendere. In quo loco patientia opus est, cui non sine fructu propriæ salutis obsequeris. Nam sicut illum qui injuriam fratri infert gravis peccati manet culpa; ita te maxima protegit virtutis corona, si accepta non irasceris injuria. Ille enim dilectionis plenus affectus est, si oblitteratis contumeliis, infirmitatibus miseraris alienis. Scimus quod gloriosum est aliquantis, expectare benignis oculis pœnas corporum aut damna miserabilium facultatum. Sed si qui sunt isti, audiant Dominum dicentem: *Orate pro calumniantibus vobis (Matth. v, 44)*. Multi accepta injuria vicariam contumeliam perant, et vindictæ locum animo latrocinanti expectant. Et ubi est illud quod Dominus dicit: *Nemini malum pro malo reddentes (Rom. xii, 17)*? Ac ne aliquid sibi vindicaret iracundia, potestatis etiam spem abstulit ultionis, cum dicit: *Mihi vindictam, ego retribuam, dicit Dominus (Ibid., 19)*. Dimittat ergo unusquisque fratri suo ex toto corde. Nullus recolat injuriam, nemo querat ira perseverante vindictam. Sint tibi cum inimico tuo semper blanda, sed pura colloquia: cessent obreptiones, et cessant lites. Sic est ut a te diligatur inimicus, si non addas causas quibus semper inflammetur iratus.

HOMILIA XIII.

Item de bono pacis conservanda.

1. Aliquanti forte aestimant, dilectissimi, ab antiquis legis justitiam quam criminosi satis duram judicant, nimis bonitatis præjudicio fuisse calcantam; ex hoc quod dicat Dominus in Evangelio: *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui vos oderunt, et orate pro calumniantibus vocis (Matth. v, 44)*. Satis crudelis est, dilectissimi, qui putat justitiæ non convenire bonitatem, cum una atque eadem sit ratio Providentiæ, malos bonitate compescere, bonos legis vinculo custodisse. Denique currite ad sanctum David, et invenietis fontem justitiæ ac bonitatis unius esse virtutis, qui ita in parte psalmorum loquitur: *Bonus es tu, Domine, et in bonitate tua doce me justificationes tuas (Ps. cxviii, 68)*. Nemo ergo dilectissimi, legis descriptionem aliud putet esse quam bonitatis pietatisque consortium: quæ cum disciplinæ studet, honestis actibus mores instituit, et concitata iniquis cogitationibus corda severitate compescit. Nam ut sciatis nihil de antiquo jure fuisse subtractum, audite Dominum dicentem: *Non veni legem solvere, sed adimplere (Matth. v, 17)*.

2. Non sine causa, dilectissimi, Christus noster præsentis ac veteris Testamenti præcepta unum corpus esse voluit. Sciebat alteram partem sine alterius adjutorio stare non posse: et vere ita est. Nam ubi est districtio judicantis, temperamentum semper

A opus est bonitatis. Omne denique poculum, dilectissimi, ejus auxilio medicina spem humanæ salutis operatur, ex amaris speciebus et dulcibus constat. Quod si quis medicus rationis ignarus nequeat temperare, dum remedium quaerit, mortifera ægris venena componit, quæ ita omnes extrinsecus dolores accendit, si tristes herbarum succos æquis necciat miscere ponderibus. Ita et lex, dilectissimi que Christiana jura moderatur, ex amaris et dulcibus, hoc est, ex antiquis et præsentibus institutis est condita. Nam ut est peccatoribus ingrata, ita et justis tota est verborum suavitate composita: in tantum, ut his celeste promittat regnum, illis gehennæ minetur incendium. In qua si quis sapiens novit humilitatis et pacis adjectione confessionis servare mensuram, nullam exinde districtioris juris patietur injuriam. Nam ut est facile aspera quæque pocula mellis suavitate mollire, ita non est difficile honestis actibus antiqui juris amaritudinem temperare.

3. Si quis itaque I^o vestram justitiam amant, utriusque Testamenti mandata * studeat, atque ita novellis legibus serviat, ut illa quæ sunt antiquis constituta non prætermittat. Sic ergo implebis legem Christi, si nihil de antiquis aut præsentibus institutis subtraxeris veritati. Quis autem sapiens opus justitiæ fructum negat esse bonitatis, cum audiat prophetam dicentem: *Honum mihi quod humiliasti me, ut discerem justificationes tuas (Ps. cxviii, 71)*? Non dubito esse aliquos, dilectissimi, qui sub hac sententia perfectam putent stare justitiam, quæ dicit: *Oculum pro oculo, dentem pro dente (Levit. xiv, 20)*. Dominabatur quidem ista dudum apud sæculi homines: sed ideo, quia necdum auctor venerat bonitatis. Qualem autem illam putatis fuisse justitiam, quæ solam mortis operabatur injuriam? Et nullus profecto adhuc pœnæ finis esset, nisi Christus noster oruentis legibus oleum misericordiæ miscuisset, hoc est, vere sine dolo impresset justitiam, bonitatis exhibuisset doctrinam. His ergo, dilectissimi, eruditionibus instituti, antiquæ legis amaritudinem dilectionis studio temperemus; ut videatur illè perfectæ modum excessisse justitiæ, qui illatæ vicem reportat injuriæ.

4. Ecce dicit evangelista: *Diligite inimicos vestros (Matth. v, 44)*. Fortè aliquantis videtur absurdam, contumeliam amore repensare. Non est impossibile inimicum diligere, si partium tuarum utilitatem cogites. *Diligite inimicos vestros*. Nemo sub hoc mandati titulo aestimet se aliquod inimico præstare beneficium. Qui inimicum diligit, se diligit. Sibi enim pepercit, qui latrocinantis dexteram magni muneris præda compescuit; et suum corpus texit, qui armato hosti precibus obviavit, negotio quodam conatus servare reverentiam pugnatori. Nam partem consist esse victoriæ, prælium oblato auri pondere redemisse. *Diligite inimicos vestros*. Hoc est inimicos diligere, odiis non respondere, accepta contumelia

* Post hanc vocem forte addendam servare.

patienter ferre, donare injuriam aut manu factam aut verborum stimulis excitatam. Nam ita dicit Dominus: *Qui te percusserit in dexteram maxillam, præbe illi et sinistram* (Matth. v, 39). Istud præbere seio quod aliquantis ingratum est qui nesciant lites cavere, et imminentes suppliciorum penas moderatione compescere.

5. Infinitum est autem quantum unipatientia sua præstat, si alter solus insanat. Nam sicut duplicatas in se plagas excitat, qui repugnat; ita majoris rixæ luerum facit, qui manus suas alio feriente continuit. *Beneficite his qui vos oderunt* (Matth. v, 44). Primus gradus est illè quem diximus, ut inimicum tuum diligas, secundus vero ut inimico beneficias; nam ibi affectus docetur, hic opus miserationis exigitur. Aliud est enim inimicum diligere, aliud misero subvenire. Parum igitur apud inimicum tuum proficit gratia dilectionis tuæ, si eum quem diligere et asseris, esurire patiaris. Audite Paulum dicentem: *Si esurierit inimicus tuus, tibi illum; si sitit, potum da illi; hoc enim faciendo, carbones ignis congeres super caput ejus* (Rom. vii, 13). Hic, quantum videt, misericordia crudelitati famulatur. Quare ergo non ille circa inimicos suos pecuniam securas expendat, quem promissæ temporis ultionis exspectat? Nescit sine dubio irasci, qui dubitat misereri. Ultra felicitatem autem constat esse victoriæ, inimicum salvum fecisse, et injuriam vindicasse. Sequitur in hoc ipso loco: *Grate pro calumniantibus vobis* (Matth. v, 44). Sine dubio hic Dominus conscientiam fletu cordis admonuit. Sciebat enim dilectionem verbis compositam, ac licet largam erogationis expensam, fieri frequenter ingrati. Ita ergo te ostendis non invitum illam vindicem tui elibemosynam fecisse, si inimici tui plagas cælesti medico supplicii oratione commendes, et profusis lacrymis auxilium salutis implores. *Diligite inimicos vestros*. Si inimicos diligere jubemur; in quo statu putatis esse illum qui fratrem, nullis excitatus injuriis, impia infestatione insequitur? De hoc mihi videtur Apostolus dixisse: *Qui odit fratrem suum sine causa, homicida est* (I Joan. iii, 15). Et vere ita est ac si occiderit hominem, qui odiis persequitur innocentem.

6. Sed videamus tamen qui sunt isti quos propter odia fraternalia sæculus Joannes damnandos credidit. Puto illas esse de quibus propheta dicit: *Invidia percussum est cor eorum*. Isti sunt qui adversus se pugnas instituunt, et demones suas proprio igne incendunt, in quorum sinu clauso flamma tenetur incendio. Nam non est hic quod alteri debeat imputari, ubi nullus est cum adversa parte conflictus, cum omnes pene causæ et omnia odia inter personas in acie provocatas desæviant. Si credibile est, esse invenimus reum qui adversarium non habet: habemus itaque qui possit puniri, et non invenimus qui debeat vindicari. Felicem plane illum judico, cujus

A gloriosam vitam torvis oculis alter aspexit. Nam satis bono loco est illius causa, qui aliena laborat invidia, quia non livet homo nisi melioribus; nec invidiæ subjacet, nisi quem ad celsiora melior vitæ profectus evexerit. Illos vero plus quam miseros puto, quos lucra alienæ felicitatis exagitant; et iracundia, impia æmulatione concepta occultis cordis jaculis inquietat. Bene istos sua tela puniunt; ut videatur mihi ipsa invidia aliquid habere discretionis, cum auctoris sui cor repercutit, et male consocium pectus cruento jugiter livore consumit.

7. Primo ergo castiganda invidia est, quæ semel animo concepta dolores operatur. Sane ubi occurrit oculis nostris alienæ gloria felicitatis, æmulationis nos magis studum teneat, non livoris; juxta illud quod dicit Apostolus: *Æmulamini meliora* (I Cor. xii, 31). Ille profecto nihil subtrahit veris amicitias, qui sine invidia bonis æmulatur alienis; nec alteri injuriam facit, qui exemplis ad meliora contendit. Si quis ergo est sapiens, imitetur fructus justitiæ, sequatur actus continentis, apprehendat humilitatis gratiam, et cum bonis æmulo amore currat, ut ad meliora perveniat, respicientes ad illam apostolicam sententiam quæ dicit: *Sic currite ut apprehendatis* (I Cor. ix, 24). Quicumque ergo movetur aliena gloria, currat post bonos, et elaboret ut apprehendat: et acquiesco ut præcedat, tantum ut sine animi livore contendat. Hoc est vere immaculatam excuisse virtutem, sine injuria vicisse meliorem. Superbis sane locum demus, tantum ut nos in humilitate vincamus. Non nos ad æmulationem provocet lucrum militiæ sæcularis. Maneat illos pompa divitiarum quos admonet cura filiorum, licet multo plus lucri faciat ac sibi reponat qui culturam miserationis exercet. Nihil est autem tutius quam in ore pauperum partem recondere facultatum. Nam ita dicit Scriptura, Domino dicente: *Qui parce seminat, parce et metet* (II Cor. ix, 6). Tibi fraudas quidquid reservas. Erogemus ergo, dilectissimi, multum, ut multiplices colligamus fructus misericordiæ. Sine lucro est autem pecunia quæ sacculo tenetur inclusa: quæ si negotio deputata fuerit, non multo post tempore quadruplicata respondet. Quidquid pauperibus dederitis, sine dubio fenori deputatis, reddituro vobis in posterum, cum uniuscujusque labores multiplicato honore censentur. Exspectat enim singulos retributio operis sui, sive quos religiosa fides ornat, sive quos manus larga commendat. Nam ita Evangelista dicit: *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur* (Matth. v, 9). Sit ergo nobis, dilectissimi, primo loco cura pacis, secundo miserationis. Nihil fletum labiis corda nostra suggerant; nihil dubii ora respondeant, respicientes ante omnia ad illam sententiam quæ dicit: *Quod tibi non vis, a alio ne facias* (Tob. iv, 16). Hæc illa quam diximus, perfecta dilectio, quæ affectum integri amoris instituit. Ita est

^a Pro alii, ut advertit Cotelarius ad Const. Apost. lib. 1 cap. 1.

ergo utin te antiqui juris districtio nihil habeat potestatis, si ea quæ legis plenitudo postulat obedienter observes.

HOMILIA XIV.

De bono humilitatis.

1. Non sine injuria partis alterius, dilectissimi, est, quotiescumque opus est, vocis præconia virtutum meritis exhibere, quia cum homo meliora laudat, deteriora castigat. Non enim dubie stultus notari se aestimat si bonorum judicio sapiens laudatus abscedat. Sed quid facturi sumus, qui non possumus nec bona sine malorum increpatione disponere, nec mala sine bonorum commemoratione damnare? Dabit ergo veniam, qui se in hoc opere injuriam aestimat accepisse. Melius est enim ut mala conscio pudore confusa discedant, tantum ut ea quæ sunt laudatione digna non lateant. Duæ igitur causæ in unum veniunt, humilitas et superbia, quarum exponi alteram sine alterius verecundia rerum natura non patitur, quia una suis actibus, altera erubescit alienis. Dicendum igitur est quantum humilitas utilitatis habeat, ut possitis intelligere quantum superbiam infelicitatis incumbat; et exponendum quantum superbia odiorum pariat, ut discatis quantum amoris gratia humilitatis acquirat; quo facilius unusquisque agnoscat vestrum quid in se debeat emendare, vel quid possit eligere. Non ita superbiam castiganda dominatio est, ut humilitatis prætermittenda sit gratia; nec in tantum humilitas præferenda, ut superbiam tacenda sint vitia. Quid enim prodest scire valetudinis causam, si nescias medicinam? aut quid juvat nosse auxilium sanitatis, si nulla sit compescendi cura languoris?
2. Audite de his Scripturam dicentem: *Humilibus Deus dat gratiam, superbis autem resistit* (Jac. iv, 6). Discite nunc, dilectissimi, utriusque partis retributionem; et intelligetis quid diligere, quid odisse debeatis. Ecce hic pro amore humilitatis invitatur ad gratiam, ille pro superbiam crimine deputatur ad penam. Castiget ergo unusquisque in se, si cui accreverit tumor animorum, ne adversum se cœlestis justitiæ arma commoveat. Difficile autem sine periculo vitæ suæ transigit, cui adversus sublimiorem potestatem causa dimicationis incumbit. Inclinandus est itaque ad omnem humilitatem animus, ut si apud Dominum obtinendæ locus gratiæ. Potestis autem intelligere quam gravis sit culpa tumentis supercilii, quam necesse est tanto Divinitatis labore compesci. Bene humilitas semper illæsa est; nescit enim vinci, cui non est causa pugnandi. Superbia vero non solum odiis, sed etiam periculis subjacet. Difficile enim potest fieri ut non sustineat pugnam, qui injuriam indicit. Sed facile a nobis omne periculum hujus necessitatis excludimus, si adversus superbiam vitia humilitate pugnemus. *Humilibus Deus dat gratiam, superbis autem resistit.*
3. Si diligenter requiritis, dilectissimi, universa quibus ab initio mundi Domino cœpimus displicere, invenietis omnium vitiorum principem fuisse super-

hiam, et cognoscetis facile in quo aut humilitas meruerit cœlestem gratiam, aut superbia inciderit Divinitatis offensam. Periclitari denique superbia hominem diaboli exitus docuit: qui in sublimiori constitutus loco, humiliora despexit; ac propter vitium præsumptuosæ mentis angelica dignitate depulsus, tyrannicæ sententiæ damnationis excepit. Videtis itaque quod superbiam partes agit qui superbiam studet. Quid autem superest illi, nisi damnationis sententiæ, cui arrogantia dominatur? Comparemus, si placet bonis mala, et deteriora melioribus, et intelligetis quanta homo in diem superbiam vitio labore invidia. Sed nec longe quærenda persona est. Tu assume officium libertatis, et statim animum superbientis agnosces. Quæ, rogo, illis est vita, quibus quotidiana sunt odia? Numquam profecto ille aut sine suo aut sine alterius peccato diem transigit, qui supercilio elatus incedit, quia inter superiores inferioresque personas semper aut despicitur aut timetur. Superbia vilitatis est vitium, et indicium ignobilitatis; nescit autem extolli nobilitas mentis. Semper accrescit apud indignos mores cum potestate supercilium; verum ubi est vitæ splendor, humilitas otiosa blanditur.

4. Humilitatem illam veram et sanctam dico, quam religionis et Dei amor suadet, non timor dominationis extorquet. Illius humilitatis facimus mentionem quæ charitatis est juncta consortio; quæ non auctoritate extorquetur imperii, sed nutritur lege vivendi. Nemo profecto mores naturæ tantum vitis aestimet imputandos, cum facultate nutritur supercilium, cum potestate crescit imperium. Quando igitur infirmis corporibus sufficeret medicina, si cum homine nascerentur et vulnera? Nutritur superbia, dum hic se verbis sapienterem, natalibus judicat ille meliorem; hic dum non vult loco moveri, ille dum putat se posse contemni. Ita videmus vitio superbiam odia crescere in comparatione personæ: dum hic adulantium oculis auri argentique pondus ingerit, ille ambitum honoris opponit; hic dum in se præfert abundantiam opum, ille sermonum; hic dum se vult propter consilium expeti, ille propter convivium desiderat saluari. Enumerari vix possunt vitia, superbiam! quæ si homo vincere aut cavere posset, nullum laqueum diabolicæ damnationis incurreret. Ecce hic ut semper novus esse videatur, excusationem saluatoribus mandat; ille ut quotidie salutetur, ægrotat, hic ut inveniatur imputandi locum, fingit se de omnibus esse sollicitum, non quod absentem desideret, sed ut reum in officiositatis accuset. Quærit enim quam ex matutinis horis januam saluator obsederit, ut impetet quare amicorum pompa defuerit. Ita cum ad salutationem non admittatur ille qui præsto est, reus statuitur ille qui deest; ac si enim huic qui occurrit clauditur janua, illi qui deest paratur offensa. Nolo illos dicere fastus animorum, cum egredientia diu meditato supercilio, ac suis locis suisque meritis ordinationes instituit; ita ut cum his oscula porrigat, ille pectus opponat. Nullus illi sermo gratus, nullus confabulationis servatur affectus: alios oculis præterit

alios sermone despiciat: * alteram, ut alteri se ostendat iratum. Quæ rogo ibi est spes vivendi. ubi unus sub specie amicitiarum præsumit dominationem; alter, dum nimium obsequitur, sustinet servitutem?

5. Videamus autem qualis sit hic superbus, cum inter æquales in iudicio sententiam daturus forte con-sederit. Videor mihi videre pugnas verborum eructatione compositas, cum unus misericordiæ studeat, alter justitiæ favere se fingat; non ut recto iudicio fidem servet, sed ut studia personæ superioris expectet. Aliud enim sensisse se simulat, ut alterius disceptatione dissentiat. Non putat in consiliis rectum, nisi quod solus senserit; non putat justum, nisi quod sibi ipse persuaserit. Vult solus audiri, ac solus omnium ore laudari; nec deest, quod pejus est, ex hac parte qui faveat. Cito enim superbia adulationi dat locum, dum aut hic quærit gratiam, aut ille veretur offensam. Nec parva est in ipsis conviviis superbia, cum altior toro locus paratur, atque in tantum sublimior lectus sternitur, ut magis pendere quam jacere videatur. Ita superbia acquiescit injuriæ, ne pati videatur injuriam. Quæritur quis assurgenti manum porrigat, quis humerum regat, quis latus fuleat. Nemo mihi excusare potest hoc vitium non esse tyrannicæ dominationis. Officium enim quod homo homini exhibet, si non ad hoc solum deferatur ut tueatur infirmum, constat esse servitium. In quo loco laudo paupertatis patientiam, quæ cum propriis virtutibus deseritur, alienis moribus famulatur. Sed quid solis divitibus tantum superbiæ pondus imponimus, cum videamus frequenter homines in summa penuria constitutos simili animorum infelicitate sordere? De quibus dicit ille sapientissimus Salomon: *Tres odit anima mea... pauperem superbum*, et cætera quæ sequuntur (*Eccli. xv, 3, 4*), Excedit sine dubio ille superbiæ modum, cui nulla est conscientia facultatum. In maximis et in sublimioribus humilitas præferenda est, humilem vero pauperem nemo miratur; invitus enim se humiliat, quem necessitas paupertatis inclinat. Humilitas in paupere grata est, in divite gloriosa; humilitas inter inimicos blanda, superbia vero etiam inter amicos ingrata.

6. Requiramus e contrario, dilectissimi, quæ sint bona humilitatis. Blanda est et officiosa semper humilitas, in amicitia grata, in contumeliis otiosa: non extollitur prosperis, non mutatur adversis; non indicit servitium, non extorquet; officio prior ad salutandum, tardior ad sedendum; non se adulantium grege expectat deduci; non se ambitiose desiderat salutari; non laudis studia postulat non favorem vocis expectat, odit acclamantium choros, quia non sine verecundia laudatur bona conscientia. Non requirit voces adulantium, nisi qui se laudatione novit indignum; verecundius autem semper laudatur amicorum studiis, qui meretur. Verum ubi indignitas dominatur, notari actus suos æstimat, si illaudatus abscedat. Circumsepta est humilitas bonitate. Ut fa-

cere injuriam nescit, ita a contumelia non requirit. Vir humilis in contentionibus magis vult tacere quam vincere, in iudiciis acquiescit imperitus videri quam impudens iudicari; non in verbis promptus, non ad respondendum paratus. Citatus vero et facilis est superbiorum sermo, plenus contumeliis et refertus injuriis, nunquam sine vulnere missus, nunquam sine dolore jaculatus; cuius insanabilis plaga est, et irremediabilis macula. Ubi autem pervenerit verborum culpa, mox per satisfactionem sequitur medicina.

7. Hanc ergo amare, dilectissimi, hanc quærere, hanc eligere, hanc tenere nos convenit, ut non perdamus gratiam mercedis munere promissam. Audite evangelistam dicentem: *Qui se humiliat, exaltabitur; et qui se exaltat, humiliabitur* (*Luc. xiv, 11; xviii, 14*). Exaltatio ista damnatio est, quæ circa arrogantes et superbos futuri iudicii exserit potestatem. Inclinandus itaque nobis est animus, quatenus sup-plosa omni nota superbiæ, odiorum studia conquiescant. Sic erit ut homo de humiliiori loco ad celsiora perveniat, et remuneratus honore condigno cælestis gratiam potestatis acquirat.

HOMILIA XV.

De bono martyrii.

1. Multa mihi loquendi apud vos fiducia est, dilectissimi, quotiescumque opus est in amore beati martyris ad memoriam præconia revocare martyrii, quæ animosa fides peperit lucrativis incitata supplicii, licet non tantum lingua, sufficiat quantum martyria postulant. Quando autem omnia humanioris officium poterit expedire quæcumque in paratum belli cœlitus virtus operata est? Itaque, quod solum possumus, favorem labiorum meritis exhibemus. si quidem nullius sensum latere possunt facta certaminis quod nobis per annos singulos reparat documenta virtutum. Audistis Psalmistam dicentem: *Preiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus* (*Ps. cxv, 15*). Quid pretiosius esse potest illa morte quæ in conflictu pugne hostilibus telis nescit cedere? Maximam profecto illam animam constat palmam reportare victoriæ, quæ non acquiescit impiis legibus decepta servire. Hoc est vere eximie virtutis indicium, persecutionis tempore plus morti favere quam vitæ. Licet æternæ vitæ locum faciat, quem in confessione Christi nostri voluntaria crucis pœna commendat, ito Domino dicente: *Qui amat animam suam, perdet illam; et qui odit animam suam, in vita æterna inveniet eam* (*Joan. xii, 25*). Quis non sapiens, contempta hujus lucis usura, si ita usus venerit, ad martyrium ambitiose festinet, cum videat, ad lucrum vitæ pertinere morti animam deputasse? Quare autem non homo ad tam pretiosum opus devotus occurrat, ac se impiorum manus audacter objiciat, quem cælestis gratia remunerationis expectat, juxta illud quod Dominus in illa beatitudinis descriptione commemorat: *Beati qui persecutionem patiuntur*

* Forte, alterum amat, ut alteri se ostendat iratum. BAUN.

propter justitiam, quia ipsorum est regnum celorum Matth. v. 10).

2. Videtis quantos fructus humanis fides supplicii probata contulerit, vel in quo loco sit posita contemptu corporis acquisita victoria. Quis autem posset de hac quam commemoravimus mercede dubitare, cum videat ecce in amore sanctorum totius orbis studia convenire, et passim undique ad devotionem annuæ solemnitatis occurrere? Facile profecto intelligimus quis illis in cœlesti sede locus pareatur, quorum memoriam tanta officiorum **22** cura prosequitur. Aptemus itaque animos ad futuram gloriam quæ reposita est nobis, et præponamus terrenis cœlestia, ut possimus illa æternæ vitæ promissa contingere. Nemo autem sibi de hujus mundi ambitione blandiatur, quem videt in diem deficere accessu ætatis et temporis. Si comparemus denique æternis præsentia, satis vilia et inutilla constat esse quæ temporaliter possidemus. Require denique gratiam debitæ hæreditatis, et intelligis hujus mundi divitias displicere, ac judicas nihil auro obscurius, nihil argenti splendore sordidius. In comparatione autem paradisi, vitro similia est gemma pretiosior. Ita est enim hujus lucis et futuri temporis dignitas, ac si stante in cœlo luna oculis hominum radius se matutinalis infuderit. Tam diu enim placet lunare commercium, quam diu tenebræ nocti constitutis legibus præstat officium: quæ quam vis placeat candore nocturni luminis, obscuratur tamen superveniens sideris claritate melioris.

3. Hoc est solum quod tempora præsentis vitæ commendat, si ea agimus quæ futuro judicio non subiaceant accusationi, nec possint accusata convinci. Sed ut nulla in posterum anima apud Deum Injustitiæ labore invidia, amplectendus est ille profecto psalmus qui dicit: *Qui seminant in lacrymis, in gaudio metent (Ps. cxxv, 5)*. Hoc est in lacrymis seminare et gaudia metere, præcedentes vitæ actus proprio confutare judicio, et lascivientem animam justo subdidisse supplicio. Cito enim tristitia lætitiâ consequitur, si districtiorem judicis satisfactione prævenias, et admissi criminis culpas assidua castigatione confundas. Sed ne minorem ex hoc gratiam comparasse puteris, afflictis et mœrore confectis subvenias, et causam tuam apud pauperes larga erogatione componas. Nam ita dicit Dominus: *Beati misericordes, quoniam ipsis miserebitur Deus. Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur (Matth. v, 7, 8)*. Si quis itaque vestrum, dilectissimi, studiosè Christi consolationem requirit, alienos dolores eleemosynis resecat, ac studiosè lacrymas suas huic in cujus honore convenimus, patrono commendat; ac se frequentibus patrocinis insinuet, quo facilius possit impetrare quæcumque Domino pro sua utilitate suggesserit. Occurrendum est semper Dei amicis, ac servendum est proximis, et incessabiliter supplicandum ut sanctæ intercessionis possimus obtinere suffragium. Quis autem apud justum judicem locus erit veniæ, si amicis regis nescias supplicare?

4. Denique respicite ad sæcularis ordinem discipli-

næ, et intelligentis quæ circa sanctorum obsequia cura manere vos debeat. Sine dubio nisi prius placatus fuerit illius animus qui secreta domus prætoris observat, non facile pervenitur ad sublimioris amicitiam potestatis. Studiosè profecto expetenda sunt suffragia patronorum, quibus solis datum est irascentis Domini animos nosse mollire, et iracundiam temperare. In magna igitur domo post dominum secundus est semper gradus amicorum. Soli sunt per quos apud dominum et suggerendi liber locus, et impetrandi facilis præbeatur accessus. Peculiari itaque veneratione excolenda nobis est memoria sanctorum, ut janua salutis aperiant, et in notitiam Domini desideria nostra pervenire faciant servitutis. Magna enim securitatis est portio, in rebus asperis de domo regis habuisse suffragium. Nam decrevit quodammodo invidia criminis, ubi reus ad amicitias regalis familiæ cœperit pertinere. Ita sine periculo homo vitam transigit, si sit qui apud Dominum negligentiam peccatoris exauset. Nemo autem est cui non opus sit potentioris etiam in maxima securitate suffragium. Nam quamvis aliquantos in hoc numero fides probata sanctificet, opus tamen est ut sit qui ipsam fidem Domine supplicii intercessionis commendat. Nec enim tam fortem invenias, ut non egent auxilium fortioris. Sicut bene sub scuto militatur, ita tuto testibus sub patrono reagitur; ubi quamvis immineat pœna, si sit qui intercedat, non dubie obnoxia legibus donatur injuria. Quis autem modus esse potest mortis, si cum judex sententia feriat, non sit qui reo supplicii intercessionis subveniat.

5. Si cogitarem, dilectissimi, quantum nobis civis martyris virtus præstitit, a laudibus Dei nostri nunquam linguæ studium, nunquam oris cessaret officium. Respicite ad illorum studia qui peregrinas aquas bibunt, et fontes longe positos sitientes inquirunt, et videtis quantum gratiæ habeat suis aquis inundata possessio. Estimari autem non potest quantum patrimonio utilitatis accrescat, si quando quod alibi ambitiose quæritur, in propria possessione nascatur. Vobis ecce Dominus virtutum, de quo quotidie præsumeretis, dedit fontem vivum habere, non deficientem, non asperum, non amarum: de quo si quis voluerit bibere, semper justitiam sitiet, nec unquam ab illa cœlestium mandatorum lege discedet. Si vultis ergo, dilectissimi, ut sit nobis in cœlesti sede portio, quam victoribus Dominus repromisit, imitemur primo loco sancti martyris fidem in confessione et sequamur viam ejus in virtute, nec dubitemus in amore Domini eruentis licitoris manibus pectus opponere. Voluntarium autem militem in conflictu pugnae cilo protegit corona victoriæ. Sed dum ista beatis superveniunt, et felicium meritis conferuntur, nos interim, quod ad præsentem animæ salutem pertinet, resistamus adversis. Non deest autem in quo possit quotidie vincere, si volueris carnis desideria repugnare. Respice et vide quanta circa te sæviant certamina criminum, vel quam multa sit acies instructa vitiorum. Hinc superbia, inde fides nostram impugnat

invidia; modo ebrietas luxuriæ materiam suggerit, modo cupiditas animum ad omne genus falsitatis incendit; cujus studium est inter cætera rixas serere, lites movere, odia comparare. Adversus istas ergo legiones nobis est armis spiritalibus dimicandum, et die noctuque in acie standum, donec aut vitia cedant, aut ad pœnitentiam inclinata confugiant. Quibus superatis, non dubie etiam illum qui summam martyrii palmam requirit, possumus inire conflictum. Quis autem ibi nollet pugnare, aut quis non conetur vincere, ubi non solum homo præcedentibus laborum meritis, sed etiam præsentibus virtutum docetur exemplis?

HOMILIA XVI.

Item de bono martyrii.

1. Satis necessaria fuit, dilectissimi, huic mundo, quantum res docet, ad excitandam virtutum gloriam victoriæ tam præclaræ cognitio. Qui adhuc sine dubio jaceret in tenebrosis vinculis, si non in clytis sanctorum illuminaretur exemplis; et circa devia et incerta pugnaret. **S** nisi incredulas hominum mentes diffusa per totum orbem martyrii corona confunderet. Ob quam rem Deo agendæ sunt gratiæ, qui ad tantam patientiam mortalium mentes armavit, nec otiosus operis magni labores aspexit; ita ut cum amatoribus suis indiceret pugnæ necessitatem, victoribus pararet justa retributione mercedem, ita evangelista dicente: *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum cælorum (Ibid., 10).* Quisque ergo sapiens studio religionis ad superiora contendit, discat prius unde magis veniat corona virtutibus. Nec enim longē nobis quærendus quem sequamur. Ecce ante oculos nostros est, qui quotidie exemplis salutaribus provocat, et paterna affectione ad consortium sanctitatis invitat. Facile ergo, si vultis, ea quæ sunt cælesti regno digna apprehenditis, cum habeatis quotidie quem possitis sequi, et quem debeatis imitari. Respicite, dilectissimi, ad aliarum regionum studia, quæ videmus in amore sanctorum peregrinis latius florere commerciis; et intelligetis quantum nobis Dominus præstitit, vel quantum circa nos sollicitudinis aut amoris impenderit, qui inter cæteras nationes quas salvandi studio respexit, etiam loca nostra martyrii cruore perfudit. Requirit, et invenietis quam ambitiose totus pene orbis expetat, patrocina sanctitatis: ita ut tantarum virtutum merita certantibus votis ac frequentibus jugiter prosecuantur officiis. Facile ergo agnoscitis quam specialis circa vicem martyrum officiorum cura nos maneat, cum videatis huc etiam extraneas nationes devotæ mentis amore concurrere, et, prout causa exigit, sancti martyris solatia postulare. Habetis plane quod peculiariter gratulari. **N**am ex vestro fonte oritur quidquid religionis ubique bibit, et ex vobis nascitur quidquid alibi sitientibus ministratur. Discite ergo ex hoc, dilectissimi, Deum diligere, qui se quotidie cælesti im-

perio sanguinis sui effusione commendat: et agnoscite quantum amatoribus Christi nostri patientia, quantum religionis actibus conferat in persecutione tristitia.

2. Ecce, sicut lectio docet, victorem possessio regni cælestis excipit. Tanti est plane sustinuisse carnificem, cui paret pœna mercedem. Quis igitur sapiens, si ita usus venerit, tantæ virtutis operam bene sibi conscius non requirat, ac se hostibus audaciter objiciat? Quare autem ille flammam non securus aspiciat, aut quare tortoris ungulas expavescat, quem tam pretiosa gratia remunerationis expectat? Perfectæ fidei est lucrativis locum dare suppliciis, præsertim cum tantis præcedentium virtutum docearis exemplis. Per facile profecto potestis intelligere quid prosit fortissimis quibusque in persecutione vicisse, cum videatis quotidie adversus nequitiam diaboli præsumptionis per singula sanctorum loca spiritalis iudicii sævire sententiam. Non autem otiosa res est, dilectissimi, quod videmus frequenter in castigatione immundi spiritus corpora humana vexari, et invocatis sanctorum nominibus actus suos auctorem scelerum confiteri. Quando incredulis mentibus lectio sola sufficeret? quando humanis sensibus antiqua cognitio integram fidem veritatis insereret? aut quando ad credulitatem tantarum rerum descenderet animus, si ad assertionem præteritorum solus expectaretur auditus? Satis igitur infelix est, et alienus a Christo, ejus corda adhuc obsidentur stultæ incredulitatis errore, cum videat merita sanctorum tantis stare virtutibus. Ad hos enim respicit, quod videmus frequenter aereum spiritum sub alterius persona psallentem, et alieno ore trepidæ confessionis proferre sermonem. In quo cum operetur flamma, non videtur injuria; alter ceditur, et alius confitetur.

3. Tantum igitur Dominus per sanctos suos virtutis operatur, ut diaboli nequitie actus per occultas vulnerum plagas et invisibiles lacrymas iudicii auctoritate confundat; et latentia scelerum blandimenta sub quodam tortore castigata compescat. Quis sapiens hæc expectet, et non statim quidquid illud est in se infidelitatis accuset, et memor conditionis suæ jugi officio sanctorum memoriæ condigne honorem pareat? Facile videlicet potest intelligere quis illis apud Dominum locus sit, vel quo honore a nobis habendi sint, quibus examinatione palmarum commissum videt esse iudicium. Horum ergo, dilectissimi, exempla sectanda sunt, horum fides sequenda, horum virtus imitanda. Nec difficile est cuiquam ista perficere: nam si cogitatis promissæ remunerationis coronam, facile vobis erit vincere persecutionis injuriam. Ecce dicit Dominus: *Qui perseveraverit, dabo illi victoriam coronam (Apoc., 11, 26).* Nemo ergo diffugiat, si ita usus fuerit, sonitus catenarum et tenebris sedibus otiosa supplicia, in usum impiorum parata, nervorum. Sine dubio universus apparatus mortis cedit, si tamen

* In Bibliotheca maxima Patrum de anno 1678, tom. VIII, legitur: *Habetis plane quæ peculiariter gratulari possitis.*

non desinat supplicare. Respiciite illorum studia, dilectissimi, qui sitientes aquas a peregrinis fontibus petunt: hoc est, qui sanctas ac venerabiles martyrum reliquias per extensa spatia terrarum studio religionis inquirunt, et diffusa per totum orbem virtutum merita peculiaribus officiis prosequuntur; et intelligetis quo honore nobis ille habendus est qui hujus, urbis locum in conflictu cœlestis pugnae suo victor cruore perfudit. Tidimus enim per diversas et longe positas regiones scissi corporis plagas passim dividi, et pretiosa vulnerum documenta toto cominus orbe portari; ita ut non minor sit illis sanctorum cura, quibus sola martyrii creduntur indicia. Patrocinium ergo quod aliis fides præstitit, nobis ultro Dominus majestatis exhibuit. Non itaque longe quærendus est quem sequamur. Hic habemus patientiæ magistrum, hic exempla præmiorum, hic formam virtutum, hic documenta meritorum. Aptemus itaque, si ita usus venerit, ad omnem patientiam animam; et memores annuæ solemnitatis quem veneramur meritis, sequamur et exemplis.

4. Videte quæ sunt ornamenta pectoris, quæ pretioso serico quasi opus Dei tegitis, et fulvo auro sidereum vultum oneratis; et discite quæ sit pompa vulnerum, quæ corona lacrymarum, in quo stetit sustinuisse carnificem, vel quanti constet vicisse tortorem; vel in qua descendat exultatione victoria supplicii comparata, ita propheta dicente: *Qui seminant in lacrymis, in gaudio metent (Ps. cxxv, 5)*. Quis sapiens his rebus edoctus non judicet temporalis vitæ usum in comparatione martyrii debere contemni? Si autem respiciatis ad hæc quæ quotidie sanctis exhibentur officia, agnosceitis persecutionis tempore melius esse perire quam vivere. Sed quare dicimus perire, cum propheta dicat: *Iustus vita vivet in æternum (Ezech. xviii, 9)*? Huic ergo, dilectissimi, virtutum magistro profusus in diem lacrymis supplicemus, ut nos profuturis doceat servare vulneribus: ostendat adversum bellis pectus opponere atque omnem conflictum injuriæ sustinere. Neque enim difficile est ibi inire pugnam, ubi videas præcessisse victoriam. Cito autem sedet animis, quod docetur exemplis. Sed, quod pejus est, propter vanitatem hujus mundi difficile est cuiquam ad cœlestia pervenire. Non autem obtinet regnum promissum corporis delicata custodia; nec ad coronam virtutum facile pervenit, qui non legitimo agone certaverit. Necesse est igitur ut ad omnem injuriam corpus inclinaret, qui ad locum victoriæ pervenire disponit. In hoc autem stat obtinendæ locus gloriæ, ut discat prius displicere sæculo, qui placere vult Christo.

5. Audite in hoc loco Dominum dicentem: *Qui amat animam suam, perdet illam; et qui odit animam suam, in vitam æternam inveniet, eam (Joan. xii, 25)*. Multa sunt genera passionum, quæ Deo nostro **25** mortalem hominem vivendi lege commendant: in quibus etsi non est corona martyrum, est tamen non minima palma virtutum. Sane, dilectissimi, quia reposita est hæc de qua diximus, corona victoribus, nos

A interim vel quod possumus, peccatis circumstantibus repugnemus. Cui ergo illa prima martyrii pompa non creditur, elaboret saltem, ut inter fortissimos quosque honestæ ac religiosæ vitæ præmia consequatur. Non igitur ignoratis quantis naufragiis mens humana subjaceat. Ecce cupiditas oculorum nostrorum portas jugiter pulsant, et corda hominum divitiarum stimulis inquietant. Hinc hominem ad omne facinus animus, inde invitat aspectus. Non deest ergo in quo vincas, si pugnare non desinas, et quasi in acie positus hostilibus telis per momenta confligas.

B 6. Ad hæc sane expugnanda evangelica institutione opus est, quæ dicit: *Si te scandalizat oculus tuus, erue eum (Matth. v, 29)*. Hoc est oculum eruere, vitia castigare, desideria carnis extinguere, et disciplinæ studio vitæ lasciviam deprimere. Paratus tibi est ecce campus, luxuriæ provocaris illecebris; et ut solet fieri, specie cultuque deciperis. Si vis ut ista superes, pugnandum est studio castitatis. Occurrat tibi Theclæ inter flammam et rabidas bestias custodita pudicitia; quæ in tantum mundi hujus ornamenta desepxit, ut amore servandæ pudiciæ conjugales thalamos desponsata contemneret, et integritatem professæ virginitalis pugnando nutritet, vincendo servaret. Frequenter nos ad pugnam provocat iracundia, et furor animorum: instigamur injuriis, contumeliis lacessimur. Discite quo studio ista vincamus; armemus ad patientiam animos, et quod oratione obtinere non possumus, doceat nos ad hæc evangelicus sermo qui dicit: *Qui te percusserit in dextera maxilla, præbe illi et alteram (Matth. v, 39)*. Videtis quod injuriæ acquiescere, vicisse est. Nam non minimam coronam illum constat reportare victoriæ, qui, juxta hæc quæ præmisimus verba mandati, læsus nescit irasci. Sugerunt nobis aliquoties oculi quod animus non requirit, frequenter etiam ipsa suos lingua prodit errores, erumpit in vocem turpia et inhonesta resonantem. In hoc loco hæc est ratio adhibenda virtutum, ut taciturnitatis studio amoris verba claudantur. Ubi in altercatione sermonum loquendi modus est virtutis cumulus. Audite de hoc prophetam dicentem: *Pone, Domine, custodiam ori meo, ut non declinet cor meum in verba mala (Ps. cxi, 3)*. Vincenda ergo est avaritia, confutanda iracundia, castiganda luxuria, et circumstantiæ vinculo ora refrenanda. His gradibus ad paradysum tenditur, his virtutum meritis ad sanctorum D consortium pervenitur.

HOMILIA XVIII.

De Machabæis.

1. Multa quidem spe, dilectissimi, ad æternam salutem animus accenditur, si quando singulorum martyrum facta recoluntur: sed multiplicato quodammodo anima gaudio in amorem Domini favoremque se commovet, quotiescumque memoriæ Machabæorum mater occurrit, quæ adhortatione sua una die septenarium numerum martyrii corona vestivit, tanto fide fortior, quanto partu videtur fuisse fecundior. In qua tanta virtutum documenta, quanta fuerunt pignora. Nam tot una die omnipotenti Deo martyres tradidit,

quot filios mater diversis temporum vicibus adquisivit. Beata inter omnes matres, et ipsa orbitate felicior, cui tantum fides contulit, ut sub una die ad celestis regni gloriam cum tota ventris fecunditate migraret. Hinc respicite illam evangelicam sententiam, quæ dicit Christo nostro nec parentes præferendos esse nec filios (*Matth. x, 87*). Apud aliquantos forte gloriosum sit, et exemplis salutaribus proferendum, unum filium Deo hostiam obtulisse. Hæc omnem animarum virtutem et vota præcessit: ita ut in dolore sævientis pœnæ nullum filiorum affectus maternæ pietatis exceperit. Videte autem per quot virtutum gradus pretiosa fides creverit: cum acquiescere semel satis sit, hæc septies in amorem Domini pietatem maternam voluntaria orbitate multavit; bene sibi conacia, quæ sciret omnem fructum ventris sui in illa vitæ æternitate consistere, juxta illam sententiam quæ dicit: *Qui amat animam suam, perdet illam; et qui odit animam suam, in vitam æternam inveniet eam* (*Joan. xii, 21*).

2. Docet lectio veteris Testamenti Abraham patrem nostrum unicum filium suum Isaac immolandum Deo sacrificium obtulisse. Quod per totum orbem memorabile fidei constat esse documentum. Ac licet nullus perfuderit sanguis altaria, fuit tamen in voluntate victoria, quia apud Dominum hoc est velle, quod facere; cui ita angelum legimus acclamasse: *Abraham, Abraham, ne injicias manus in puerum, sufficit quod agnovit quod diligis Dominum Deum tuum* (*Gen. xxi, 11, 12*). Si ergo pater noster Abraham unum filium sacrificium obtulit, et placuit; quanto magis hæc, quæ uno tempore septem votis consentientibus immolavit, se ipsam octavo loco hostiam Deo offerens; ut quæ fuerat ad incitamentum celestis gloriæ magistra tot fortissimorum virorum, fletet etiam ipsa eximie virtutis exemplum? Sed si placet, dilectissimi, ipsius pugne ordinem recolamus, ut discant parentes amare filios, et filii obtemperare parentibus: Christi nostri amore prælato, qui victoribus legitimo agone certantibus coronam vitæ cœlesti flore componit, ita Domino dicente: *Qui vicerit, dabo illi coronam vitæ* (*Apoç. xi, 14*). Ecce, dilectissimi, quantum rei gestæ fides eloquitur, instituitur pugna pro patriis legibus inter omnipotentis Dei et diaboli ministros, multis atque innumeris instructa suppliciis; quibus armatus auctor iniquitatis venena nequitia sua consuevit exercere. Sed quamvis adversus justitiæ ministros multis sæviat hostilis ira terroribus, fit sine trepidatione conflictus. In quo loco artifex scelerum et inimicus honorum altiori interpellat corda consilio. Molitur igitur adversus singulos impietatis suæ tela, et pœnali quodam argumento, ut mos est, certamen singulare disponit, dum credit in adversis divisam per patras fraternitatem facile posse turbari, nec difficile vinci, si singulos in questione positos pœna confecerit.

3. Producitur itaque primo loco natus primus, circumstantibus ac frementibus undique cum tot mortis apparatu impietatis officiis, non otiose persecutore tractante, qui putaret, sublato conjurata virtutis ca-

pite, omne bellum posse finire. Sed fefellerunt cum misero crudelitatis magisterio nimium edocta consilia. Nam tanto foedius hostis vincitur, quanto adversus unum justum virum major tyranno satellitum turba famulatur. Maximum autem est indicium vigiliæ, inter consertos hostium globos unum palmam victoriæ retulisse. Sauciato itaque hostis furoribus, cui diversa tormentorum genera serviebant, currit per singulos manus cruenta carnificis: et ad inciliendum mortis timorem, unicuique fraternum sanguinem portat, explorans metu mortis testimonia crudelitatis. Sed dum apud alterum victoriæ locum molitur, victum se ab alio confitetur. Stetit autem apud omnes inconcussa fides, vis suorum animarum suppliciiis. Succedit in aciem secundus; nec longo intervallo procedit et tertius; quibus coronatis, pugnam quartus aggreditur; nec quintum, aut sextum mors funesta deterruit. Est denique in omnibus una fides, una virtus, una conscientia; ut omnes unum putares, atque omnes unum esse crederes, cum tamen singulos per partes laceraret injuria. Ita fraternitas victoriæ animata consortio, dum paternis legibus servit, multiplicis virtutis insignia reportavit.

4. Inter tot igitur pompas funerum discurrit mater attonita, et curis anxia, ac metu et pavore contrita. Sed neminem ista res decipiat; trepidat quidem, sed de victoriæ eventu, non de morte filiorum. Ad singulas interrogationes mater atque sollicita, ne quem fides deciperet, ne quem a collegio sanctitalis fragilitas humana segregaret. Nam adversus cruentas hostis minas unumquemque sedula adhortatione prosequitur, ne velle aliud esse quam frater. Singuli quidem patiuntur: sed ista cum singulis patitur, et cum singulis animo sola torquetur. Tollit ergo palmas propriæ virtutis in amore omnipotentis Dei. Sed si respiciatis ad singula quæ sedulitas materna sustinuit cum omnibus filiis partem est sortita martyrii. Post tam innumeras virtutum palmas, venit ecce ad illum, cujus ætas hosti obtinendas victoriæ spem fecerat, et qui viderat circa fortiores ante viros parum profecisse minacis inquisitionem sermonis, pueriles animos lactandos blandæ adhortationis alloquio, omni denique via subdole persuasivis aggreditur. Hunc divitiis et honore dignum judicat, illam unius filii absolute æstimat esse palpandam. Sed animus jam totus directus ad cælum non facile recipit de terrena parte consilium: accenditur magis ad virtutis culmen intrepidæ animus infantie adhortante matre.

5. O novum et mirabile virtutis exemplum! orbitate sua mater exultat: et unde pietas dæmonum patitur, lucrum reportat. Premisso etiam hoc quem delicatius amabat filio, ipsa quoque viam gloriæ mortis ingreditur: nec longe innumeris vexata suppliciis, cum triumpho persecuta filios, ad ecclesiæ et æternæ contempta hac temporali luce proripuit. Cui ergo, dilectissimi, curæ sunt ventris sui pignora, hujus matris imitetur exempla, tam numerosa, tam fortia. In quam si quis vincendi studio intenderit, non dubie multiplicis gloriæ honore mun-

ratus incedit. Quaecumque itaque mater est, filios suos hoc honore dignos iudicat: ac sub ista quam didicistis adhortatione doceat, ut discant celestium legum instituta servare. Qui autem Christo nostro serviunt, fortissimorum virorum pugnas imitentur. Illa mater probat se amare filios suos, quæ hoc quo mundus nititur errore depulso, de fructu ventris sui hostiam Deo tradiderit, ac se suosque Domino quotidie immolatura libenter obtulerit. Sed quo facilius illius celestis virtutis insignia obtinere possimus, contemnenda sunt numera et honores huius sæculi, quæ humanos oculos vanitate suadente decipiunt. Hoc autem apud Dominum acceptabile constat esse sacrificium, si prælato celesti honore sæculum ceperis despiciere.

HOMILIA XIX.

De Quadragesima.

1. Si respiciamus, dilectissimi, causam præsentis solemnitatis, quæ nobis spem salutis æternæ futuræ resurrectionis lege commendat, non ab re est, si omnes hos in lætitia dies ducamus, atque illa districtioris vitæ studia temperemus. Sed in hoc mihi aliquoties displicet lætantium chorus, quod putat homo totum sibi licere, quidquid Quadragesimæ tempore illi religiosæ deputaverat discipline. Unde nulli dubium est præcedentia officia in confusionem venire, si nescias custodire quæcumque ad purificationem animæ jejuniorum et vigiliarum labore te constitit comparasse. Cito autem ille quæ sunt comparata rescindit, qui immemor spiritalium munerum carnalibus desideriis acquiescit. Oportet enim inter quæ diximus gaudia, illam religiosæ disciplinæ viam teneri, quæ non dubie Domino hominem bonæ voluntatis insinuat. Cui si sciremus condignam legibus servare reverentiam, nullam gehenna susciperet, nullum perpetuæ mortis pœna damparet. Omni ergo studio nobis agendum est, dilectissimi, ne purificati corporis conscientiam indulgentia nimis remissionis impugnet: non tantum dierum illorum observatione contenti, quos annualim jejuniorum cura commendat. Licet hanc ipsam aliquantis ob inutilem somnum et insatiabilem gulam constet ingratam. Qui dum ad sanctæ Paschæ dies desiderio instigante festinant accusando vigiliarum studia continentiae bonæ Paschæ convivio et jejunia copiosa. Quasi re vera quod Quadragesimæ dies prohibeant, licito fieri solemnitas votiva permittat, et in absolute jejunii data sit licentia peccandi.

2. Ideo nemo putet ex eo omnia sibi licere, quia videt districtioris vitæ tempora præterisse. Solet enim omnem honestæ vitæ statum remissio incauta decipere. Non æstimet ille ebrietati aliquid fuisse permissum, qui videt constituto tempore cessare jejunium. Non credat mentes hominum somnolentiæ deputatas, qui videt juges vigilias superv-

niente solemnitate fuisse suspensas. Non est utilis servus, qui feriatos dies ad hoc expectat ut dormiat. Major sollicitudo agricolæ manet, postquam diutino terram labore contigerit. Vigilandum igitur est primum, ne forte commendata sulcis semina, aut fera præsumptuosa sibi vindicet, aut avis insidiosa contemnat. Sequitur ut ex otio in usum aquæ bibula fossa deducatur, ne superveniens tempestas pullulantia germina aut occidat aut rapiat. Opus est etiam herbas vellere, et aridum cæspitem sarculo operante moliri: ac per illos quos sibi agricolæ vindicant feriatos 27 dies, improbum animal circumducta sepe prohibere. Tantus est enim amor alendæ vitæ, tanta providentiæ cura, tantum culturæ studium, ut nec tunc quemquam otiosum esse conveniat, cum agricolæ arista fructus perfecto flore commendat. Nam solent adultæ messes spinis accrescentibus impediri; atque illa quæ in spe maturitatis constituta sunt, alieno semine suffocari. Ita intelligendum est multa agricolæ studio crescere, maxima quæque per negligentiam deperire.

3. Sed dicis forte, Omnes negligentias solemnitatis excusant. Omnibus sine dubio periculis subjacet, qui vitam suam quolibet tempore negligentiam tradiderit. Numquam denique equis otio deputatis bene frena laxantur. Ita et post hiemis rigorem cito inebriata aquis terra luxuriat. Videmus etiam frequenter navigia maris portu proximo, quiescentibus remis, subita vi incurrisse naufragiis. Ad hæc ergo respicientes, fratres dilectissimi, ita vitæ nostræ ordinem disponamus, ut primo loco castigemus illum conviviorum luxum, quatenus a nobis desideria carnis fugitiva discedant. Non igitur ideo dico, quasi adeo sit abstinendum a cibis, aut in totum parcendum poculis: quia licet sint ad crucem parata, tamen semper sustinenda sunt corpora. Displicet mihi solum in his diebus insatiabilis gula, atque illa ventris infructuosa commercia: displicet profusum ebrietate convivium, ac per totam noctem ludibrio expositum. Excedit profecto disciplinæ modum, si quis plus bibat quam sitiat. Quid igitur apud illos exosum, ubi præter ebrietatis vitium, etiam detrimenta conveniunt facultatum? Quis autem ferat illa damna vinolentiæ, ubi plus vergitur ebrietatis causa quam bibitur? aut quis apparatus illius triclinii libenter aspiciat, in quo omnia pereuntis vini odore sordescunt? Nam ubi supercurrit merum, horret necessario turpi squalore convivium, perit profecto quidquid hydria plena susceperit.

4. Videat ergo quid futurum sit cui ebrietas placet, atque ad hæc quæ dicturi sumus animum sapienter accommodet, et non difficile causam suæ infelicitatis agnoscat. Si oleo nimio vas compleveris, ad os parvulum recurrit fervens unda vendemiæ, et cum fœditate revomet quidquid ex nimietate susceperit. Videmus etiam frequenter exundante vino caprini generis

* Totam hanc sententiam faciunt per obscuram tum omisæ interpunctiones, tum vox una corrupta, quam in hunc modum nunc emendamus: *Accusando vigilia-*

rum studia: continentiae bona, parca convivio, et jejunia copiosa, etc., mutata voce Pascha in istam parca, suus orationi nitor restituitur. Baum.

vasa corrumpi, et undis luctantibus cuppas figuli rimas aperire. Nihil profecto liceret morti, si scirent miseri causas vitare pereundi. Debilitatis autem viam munit, qui infirmis corporibus plus aliquid oneris imponit. Ita est ut dubie cœptum iter peragat, quem injusti fascis pondus accusat. Moneo itaque, dilectissimi, ut si quis Christo nostro placere disponit, primo loco desideria gulæ castiget, quæ ebrietate famulante magistra solet esse damnorum. Denique hinc nuditas, hinc mendicitas, hinc solet aliquantis venire egestuosa paupertas, ita Salomone dicente: *Omnis ebriosus pannis vestiatur* (Prov. xxiii. 21). Perseverent magis in bonis illi fructus continentis, quibus videtur Domino Quadragesimæ diebus devota jugiter mente servire: ne cum forte nos possidendos negligentis derimus, videamur studium honestæ vitæ temporibus solum præstitisse, non moribus. Quid prodest, si te Domino quadraginta diebus bonum exhibeas, et una die furore impiæ crudelitatis offendas? Quid juvat per multa temporum spatia pudicitis servasse reverentiam, si postmodum ad turpe facinus luxuria instigante rapiaris? Quid prodest cupiditati ad tempus fraudem fecisse, si post tantos misericordis fructus quos tibi manus larga contulit, alienis damnis et lacrymis delecteris? Perit profecto quidquid gratiæ homo per multos annos justis operibus acquisivit, si sub unius horæ spatio quocumque turpis vitæ depravetur errore.

5. Hæc est igitur servandæ disciplinæ ratio, ut integritatem in te nutrias, castitatem diligas, pacem colas, atque omnia quæ iniquitati servantur, sub metu disciplinæ confundas; ita ut superiori non superbiat mediocritas, nec despiciatur in personarum comparatione paupertas. Sicut autem magnum est semper servisse melioribus: ita utile est et gloriosum humiliari personæ reverentiam præstitisse: quia in quantum homo dignitate præditus humiliatur, attollitur, ita Domino dicente: *Qui se exaltat, humiliabitur; et qui se humiliat, exaltabitur* (Math. xxiii. 12). Humilitatis illaque ante omnia via eligenda nobis est, quæ nec odiis subjacet, et multum semper amoris acquirit, ita Apostolo dicente: *Humilibus Deus dat gratiam, superbis autem resistit* (Jac. iv. 6). Cogitet ergo quis hujusmodi labore iniquo de pœna dubitari futuri iudicii, qui videt adversus sese pœnam coelestis iracundiæ commoveri. Quam si quis humilitate prævernerit, non difficile erit ut in coelesti sede locum æternæ possessionis inveniat, de quo ille diabolus superbia operante depulsus, sententiam perpetuæ damnationis excepit. Sectemur ergo humilitatem, sobrietatem, continentiam, pudicitiam; elaboremus obtinendo studio sanctitatis; ut vita nostra nullis damnis animæ concutiatur, nullis unquam apud Dominum odiis addicta suspiret.

HOMILIA XX.

De avaritia.

1. Asserunt, dilectissimi, auctores omnium curationum diversis doloribus medicinæ beneficia diversa

▲ competere, et singulis infirmitatibus singula quæque beneficium peculiare præstare; ita ut doceant tumentia aut ferro debere compesci, aut medicaminis confectione molliri: latentia melius esse poculis indagari, frigida corporum ferventibus pasci, calidiora frigidioribus temperari. Ego vero in opere divinæ institutionis aliter sentio. Nam si illam Epistolam ad Timotheum factam recenseatis, invenietis sub uno medicamine, et unius vulneris resecatione multas valetudines posse curari. Quod autem istud vulnus sit, in quo infirmitates diversæ conveniunt et mortiferos dolores operantur, sanctus apostolus Paulus evidenter exposuit dicens: *Radix omnium malorum est cupiditas: quam quidam appetentes erraverunt a fide, et inseruerunt se doloribus multis* (I Tim. vi. 10). Tractandum est ergo, dilectissimi, quo opere, quo labore debeat tanta criminum silva succidi. Sed prius concurrentium undique id unum omnium vitiorum causas debetis agnoscere, et singula quæque unde descendant, quo vadant, qui deformitatis, quid doloris exhibeant, diligenter inquirere. Maxima enim spes est recuperandæ salutis, fontem nosse languoris.

2. *Radix omnium malorum est cupiditas.* Et vere, dilectissimi, si respiciamus ad singula quibus ab initio vitam suam habendi studio conditio humana prostituit, nihil est malorum, quod non cupiditas aut concipiat, aut parturiant, aut pascat, **28** aut nutriat. Ex hoc enim fomite videmus pullulare odiorum causas, hinc evenire criminum pugnas, hinc fraternas acies instrui, hinc amicitiarum fœdera dissipari. Nemo ergo singulis infirmitatibus proprii doloris crimen assignet. Nam cum omnia vitia constant nominibus suis, pendent tamen sceleribus alienis. Videmus igitur superbiam vanitatis tumore componi, et humillimum quemque arrogantis contagione moveri. Quem si inter æquales positum subito forte respicias, alium judicas esse quam fuerit, ita elatum verbis incedere, et tumenti aspectu aspicias ad coelum collum portare, ac paupertatis beneficio diu clausum iter linguae verborum munire ponderibus; atque in tantum fastidiosi oris verba disponere, ut cum ipse velit loqui, alium nolit audire. Sed hæc quamvis sint per se gravia, constat illecebris cupiditatis animari. Cessat denique divitiarum pompa, et non tam facile invenies, qui superbiæ laboret invidia.

D 3. *Radix omnium malorum est cupiditas.* Curramus per singula, si videtur, et invenietis quantis malis pullulet vitium cupiditatis. Ecce armatur vicinitas frequenter ad litem: unde est, nisi quod hic forte terminos transcendere, et cespitem juris alieni cogitat occupare? Quare non occurrit oculis illa sententia: *Ne transeatis terminos quos posuerunt patres vestri* (Prov. xii. 28)? Ecce fit primum in hoc loco de proprietate contentio: et dum suam quisque cupiditatem verbis fovet, stimulum litis accendit. Crescit postmodum de contentione causatio: atque utinam hoc solum sufficeret cupiditati! Illud gravius, est, quod dum nemo vult inchoatæ calumniæ facere jacturam, pervenitur ad rixam. Armantur servi, incitantur pro-

pinqui, et in alterius lucrum pectus opponitur alienum. Animatur vino furor conductus, et effusas sanguis sit pretium possessionis. Aperitur postmodum legibus forum; et dum ultionis locus quæritur, congeneratur homicidium. Videmus etiam frequenter acies cupiditate componi, dum aut hic vult videri ditior, aut ille erubescit esse pauperior. Quibus inter se æmulantibus periclitatur interim vicina possessione consortium, dum quærit quis primus invadat, et cogitat ut immune possideat. Ita fit ut dum cupiditas quærit augmentum, patrimonium vacillet alienum.

4. Quare non cogitant isti illam sententiam, quæ dicit: *Stulte, hac nocte requiretur a te anima tua; hæc quæ parasti cuius erunt* (Luc. xii, 20)? Et vere nihil est stultius quærere dubia et acquirere peritura. Quid enim prosunt homini opes, quæ ad hoc solum congregantur ut pereant? Certe te moriente remanet cespes avaritia propagatus: relinquitur ampliata possessio; et quamvis sit in alterius potestatem transfusa, testimonium tamen sui sceleris servatura. In quo loco cogitandus semper ille propheticus sermo: *Væ illi qui jungit villam ad villam*. Sed dicitis, *Lego parentes filiis thesaurizare debere* (II Cor. xii, 14). Ex hac ipsa sententia potes agnoscere quid profecerit pietas tua. Ecce ad alium transeunt divitiarum tuarum ornamenta, et tecum remanet persuasionis invidia. Apud alium facultatum tuarum pompa resedit, et tecum pœna migravit. Stultitiæ genus est, aliis fecisse lucrum, et sibi parasse supplicium. Nam ita dicit Apostolus: *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem et laqueum diaboli* (I Tim. vi, 9).

5. Sed nec longo intervallo cœlestis sententia distractionis suæ exserit potestatem. Nam quodam modo per gradus ad ultionem quandam præteritorum actuum vitiorum incrementa succedunt. Denique hic parricidalis animo aut patris vitam increpat, aut matris mortem expectat. Tueatur illum forte ab hoc crimine causa debite hæreditatis. Verum est: sed quamquam legitimus hæres sit, non tamen sine cupiditatis vitio successione vota componit. Vellet denique unicus esse, si posset: modo de patris morte cogitat, modo de fratris vita suspirat. Non est hoc sine grandi scelere impietatis. Nam quisque hominum parentivæ mortis expectatione animam pascit, parricidalis crimine in hæreditate succedit. In quo loco cupiditatis impulsu nutriuntur inter cohæredes odia. Necdum funus effertur, et jam testamenti fides juris interpretatione vacuatur. Alter de subscriptione patris disputat, alter de fratris persona desperat. Hic astruit scripturam non stare testibus, ille assignat testamentum non convenire temporibus. Ita vacillat prædium in collisione causarum; et quod acquisivit avaritia parentum, perdit cupiditas filiorum. Audite Scripturam dicentem: *Ne concupiscas rem proximi tui* (Exod. xx, 17). Ea numerari non potest quantis modis cupiditas sæviat. Ecce ubi testamentum profertur, statim de falsitate cogitatur. Quæritur quis mutum audierit loquentem, quis mortuum hæredes noverit

A ordinantem. Nec difficile est, quod pejus est, cuiquam invenire personas, aut scelere conjunctas, aut pretio comparatas. Imitatur hic infelix subscriptionem malus alienæ. Ita scripturam quam testator non instituit, cupiditas calamo sæpius repetente componit.

6. *Radix omnium malorum et cupiditas*. Hic ad confirmandam fraudem armat perjurio falsitatem, ille alienis litibus corruptum nonnumquam pectus opponit. Ita sub unius cupiditatis vitio facultas et acquiritur, et laceratur. Ubi est quod dicit Scriptura: *Falsus testis non erit impunitus* (Prov. v, 19)? Cui hoc imputandum putamus, quod inter illos quos audimus aliquoties criminibus interfuisse, etiam innocentes in crimen vocantur? Venit enim frequenter in questione suspicio; et cum apud alterum resideat furti culpa, ad alium transit pervasionis invidia. Ita dum augmentum facultatum quæritur, etiam bene acquisita lacerantur. Sic fit ut aliquoties descendat ex cupiditate falsitas, et ex falsitate paupertas. *Radix omnium malorum est cupiditas*. Unde est quod videmus inter se frequenter armatas stare legiones? Quid autem aliud est, nisi quod aut ille aliena occupare quærit, aut ille occupata custodit? Inde descendit quod aliquoties de imperii potestate contenditur, et de primatus ambitione certatur. Omnia profecto in pace consisterent, si hominem imperandi cupiditas non removeret.

7. *Radix omnium malorum est avaritia*. Requira-
mus cujus sit vitium quod tenui tabulato hominis vita committitur, et dubiis casibus pelagi incerta tentantur. Nonne cupiditati ascribendum est, cum superveniente procella altum mare nauticus clamor incusat? Nonne ad cupiditatis recurrit invidiam, cum scrupulis rupibus naufragum corpus illiditur, et tumentia aquis membra ignotis littoribus pelagi unda jactantur? Numquam se profecto nauta navigio credidisset, nisi navigandi desiderium negotiandi cupiditas incitasset. Fertur denique homo undis voto quadruplicandæ pecuniæ, portatur aurum ut reportetur cum falsitate perjurium. Numquam enim negotium sine fraude agitur, ubi ad hoc solum vilis emitur, ut charius distrahatur. In qua re etiam si votis hominum 29 navigatio quieta successerit, non sine naufragio est, cum inter vendentem et ementem iniquis aut ponderibus, aut mensuris, quis aut operatur aut patitur. Quare isti non cogitant illam sententiam quæ dicit: *Sicut mensus fueris, metietur tibi* (Matth. vii, 2)?

8. Erubescimus illa dicere, dilectissimi, quæ luxuria agente deferuntur cui descendit ex cupiditate commercium. Frequenter igitur conjugalis pudor pecuniæ taxatione vilescit, et diu incontaminata virginitas sub parvo auri pondere prostituta fidem integritatis amisit. Tanta est apud aliquantos cupiditas, ut venalis pudor pretium fœditatis inveniat. Nam ita ad corruptionem corporis pecunia studiose pensatur, quasi dignum aliquid comparetur. Infelix profecto est, qui plus cupiditati consulit quam pudori. Damnasæ est promissæ hæreditatis gratiam, integritatis fecisse jacturam. Videte sub uno crimine quam dissimile

commercium cupiditatis. Hic pecuniam dedit, ut corruptionem emeret; illa pudorem perdidit, ut pecuniam compararet. Nihil enim sine cupiditate agitur, quotiescumque peccatur. Nam si removeas ornamentorum cultum, nullum patieris in corporis contaminatione naufragium. Cesset denique auri desiderium, et nec conjugalis fides perit, nec virginalis integritas erubescit.

9. *Radix omnium malorum est avaritia.* Hic proditiois arguitur, ille delator alieni criminis accusatur. Quis dubitet quod secretum pectoris oblatæ pecuniæ pondus irruperit? Nihil clausum constat, quod auro argentoque non pateat; nihil occultum, quod non pecunia indagante sit cognitum. Unde periculose illis conscientia fides creditur, quibus cupiditas dominatur. Haberet profecto integritas totum secretum, si in aliena domo proditrix pecunia non haberet ingressum. *Radix omnium malorum est cupiditas.* Ecce ille Dominus ac Salvator noster exitum voluntariæ Passionis vitio alienæ cupiditatis implevit. Legimus damnationem Redemptoris nostri tringinta argenteis comparatam. Sed sicut vidistis proditorem ex cupiditate venire, ita debitis agnoscere damnationem ex proditioe descendere. Proditus quidem ductus ad supplicium, sed proditor currit ad laqueum. Ecce quid fructus habet cupiditas: pecunia damnationis ad comparationem sepulture reposita, hoc est funeribus deputata. Intelligite ergo, in quo statu sit culpa cupiditatis, cum in damnationem venerit pretium proditiois. Nam et apostolus Petrus dicit: *Pecunia tua tecum sit in perditionem* (Act. viii, 2). Forte si aliquis de stultis et avaris qui sibi de hoc sententia blandiatur, et præferat quod audit secum suam pecuniam migraturam. Nihil votis istius ex hac parte subtrahimus. Ventura quidem tecum est, non ut putas ad ornamentum corporis, sed ad testimonium falsitatis. Non tamen ad illos est ratio, quos misericordia committatur. Alia illos manet causa, quos pecunia sua

circum pauperes expensanda Domino larga erogatione commendat, alia illos quos reconditæ per scelus facultates accusant. Istis denique annumeratur ad supplicium, illis vero paratur ad regnum, ita Domino dicente: *Venite, filii, possidete mecum regnum paratum vobis a constitutione mundi. Esurivi, et dedistis mihi manducare; sitivi, et dedistis mihi bibere; nudus eram, et vestistis me* (Matth. xxv, 34-36).

10. Sit ergo, dilectissimi, unuquisque vestrum illa pecuniæ qualitate contentus, quæ gratiam salutis acquirat, non quæ causam damnationis accendat. Castigemus itaque primo loco cupiditatem, si volumus et omnium vitiorum vincamus errorem. Nemo appetat aliena, et non est qui inimicitiarum labore invidia; nemo impetat consortium, et nullum est de pervasione certamen. Sit unusquisque contentus propria, et nulla est de occupata possessione causatio. Contemne aurum et paratum evanescit homicidium; nec parricidalia odia seruntur, si cupiditatis oculus castigetur. Non est in quo hæres erubescat, si quis ad mediocritatem portionis suæ contentus accedat. Non sit qui pecuniæ augmentum quærat, et neminem culpa proditiois accusat. Si non requiras lucrum, nullum patieris in tempestate naufragium; et cum agelli tui otiosus secreta custodis, alienum periculum securus aspicias. Vitare ista, dilectissimi, per singulos gradus forte difficile est, et laboriosum multis simul hostibus per diversos errores occurrere. Quærendum est ergo compendium belli, et auctor litis requirendus; ut cum illo nobis sit pugna, a quo processit injuria. Non enim dubie legiones armis instructas poteris vincere, si tyrannum potueris obtinere. Totam autem causam belli finivit, qui auctorem pugnae superavit. Instruamus ergo virtutum acies adversus paratas scelerum legiones. Sed ante omnia adversus ipsam quæ caput belli est, hoc est cupiditatem, fide auxiliante pugnemus. Ita non difficilis erit de illa quam diximus vitiorum labe victoria, matre captiva.

S. VALERIANI

EPISCOPI CEMELIENSIS

EPISTOLA AD MONACHOS

De virtutibus et ordine doctrinae apostolicæ

30 Impositæ mihi votorum circa me vestrorum sarcinae, et si interim corpore, ut scriptum est, absens, præsens tamen spiritu ac mente succedo (I Cor. v, 3; Coloss. ii, 5). Nec parum, ut reor, dilectioni vestræ officii atque amoris exhibeo, quia vos quoque in spiritu, non in carne agere confido, dicente Apostolo: *Quicumque in carne sunt, Deo placere non possunt. Vos autem in carne non estis, sed in spiritu, si tamen spiritus Dei habitat in vobis* (Rom. vii, 8, 9). Nec sane incognitam spiritualibus viam teneo, si ædi-

* Has duas voces quæ in Sirmondi editione deerant, restituit Cotelierus in notis ad Canones Apo-

ficacionis vestræ sollicitudinem sermonibus eloquii epistolaris expromo; præcipuum beatissimi Pauli exemplum præ manibus habens, quem sequi cupimus, etsi consequi non valeamus. Et enim etsi nos comparatio illius in nullo recipit, vobis tamen obedientia eorum est cœquanda quos edocet. Ut doctrina ordine constituto, cum ROMANIS (Rom. i, 8) prædicari credulitatem vestram in toto orbe cupientes, a cum CORINTHIIS (II Cor. vi, 6) secunda emendatione correcti, pace integra, charitate non ficta invistorum, § 76 tom. I PP. Apost. pag. 453. edit. Cler.